

Kvinner kan

-en studie av KFUKs arbeid for å selvstendigjøre palestinske kvinner

Ragnhild Sauge Torpe

Master i Religionsvitenskap

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap (AHKR)

Universitetet i Bergen

Vår 2010

Forsidefoto: Ragnhild Sauge Torpe (Bildet er tatt ved Palestina KFUKs bygg i Jerusalem).

Forord

Jeg var selv medlem av KFUK-speideren da jeg var yngre. Ideen om en studie av Palestina KFUK, en organisasjon som har helt andre utfordringer, forutsetninger og arbeidsmetoder enn KFUK i Norge, gjorde meg fort engasjert. Da jeg var ung speider fikk jeg høre at: kvinner kan. Dette er noe som har festet seg hos meg og som jeg forbinder med KFUK. Jeg synes det på mange måter beskriver i korte trekk hva KFUK står for, nemlig at kvinner kan på lik linje med menn delta på alle nivåer i samfunnet og de har krav på de samme rettighetene som menn til både utdanning og arbeid. Palestina KFUK arbeider for at palestinske kvinner skal få disse mulighetene.

Takk til alle informantene mine som har gjort dette prosjektet mulig. Jeg ble veldig godt mottatt i Palestina KFUK da jeg utførte mitt feltarbeid. Takk også til KFUK-KFUM Global ved Kjersti Lindøe for intervju og kontakter i Palestina KFUK.

Takk til professor Lisbeth Mikaelsson som har veiledet meg i arbeidet med dette prosjektet. Og til alle mine medstudenter som har lest oppgaven og kommet med råd, og for alle gode diskusjoner. I tillegg vil jeg takke familie og venner som velvillig har stilt opp for meg.

Bergen 15. mai 2010

Ragnhild Sauge Torpe

Innhold

INNHold	4
1 INNLEDNING	6
1.1 TEMA	6
1.2 KFUKS HISTORISKE BAKGRUNN	8
1.3 PROBLEMSTILLING.....	8
1.4 TIDLIGERE FORSKNING.....	10
1.5 METODER	12
1.5.1 Feltarbeid	12
1.5.2 Intervju.....	13
1.5.3 Innholdsanalyse av dokumenter og Internetsider.....	16
1.6 MIN BAKGRUNN OG REFLEKSIVITET	19
1.7 TEORETISK RAMMEVERK.....	21
1.8 OPPSUMMERING OG OPPGAVENS STRUKTUR	23
2 BAKGRUNN	24
2.1 VERDENFORBUNDET AV KFUK.....	24
2.1.1 KFUK som en kvinnebevegelse.....	26
2.1.2 Bistand og utvikling.....	28
2.1.3 Verdensforbundets støtte til Palestina KFUK.....	29
2.2 KFUK I NORGE.....	31
2.2.1 UKKF i Ungdomsforbundet	31
2.2.2 "Den Nye Kvinne"	32
2.2.3 Medlemskap i Verdensforbundet av KFUK.....	33
2.2.4 KFUK-KFUM Global.....	34
2.3 PALESTINA KFUK	35
2.3.1 Etter 1948.....	36
2.3.2 Nye arbeidsoppgaver	37
2.3.3 Krigen i 1967 og framover.....	38
2.3.4 Palestina KFUKs tre avdelinger	39
2.4 OPPSUMMERING.....	40
3 PRESENTASJON AV FELTEN	41
3.1 UTDANNING	41
3.2 ØKONOMISK SELVSTENDIGGJØRING.....	42
3.3 KVINNERS HELSE.....	43
3.4 UNGDOMS- OG BARNEAKTIVITETER	44
4 KFUKS KJØNSSIDEOLOGI	46
4.1 KJØNN	46
4.2 KJØNSSIDEOLOGIEN TIL KFUK	48
4.2.1 Kjønnsideologien til Verdensforbundet av KFUK.....	48
4.2.2 Kjønnsideologien til Palestina KFUK.....	50
4.2.3 KFUK-KFUM Global.....	53
4.2.4 Oppsummering	54
4.3 FEMINISME	55
4.3.1 Hva er feminisme?.....	55
4.3.2 KFUK - en feministisk organisasjon?	56
4.4 OPPSUMMERING.....	58
5 PRAKSIS I PALESTINA KFUK	59
5.1 AKTIVITETER FOR BARN	59
5.2 UNGDOMSAKTIVITETER.....	59

5.3 TILBUD FOR KVINNER	60
5.3.1 Fokus på kjønn	60
5.3.2 Kvinnesentre	61
5.3.3 Helse	62
5.4 ØKONOMISK SELVSTENDIGGJØRING OG INNTEKTSSKAPENDE PROSJEKTER	62
5.5 LEDERTRENING	63
5.6 SELVSTENDIGGJØRING AV KVINNER	63
5.7 OPPSUMMERING	64
6 MOTIVASJON	65
6.1 POLITISK MOTIVASJON	65
6.2 RELIGIØS MOTIVASJON	68
6.3 FEMINISTISK MOTIVASJON	70
6.4 ØKONOMISK MOTIVASJON	72
6.5 OPPSUMMERING	72
7 AVSLUTNING	73
ENGLISH SUMMARY	76
LITTERATUR OG KILDER	77
LITTERATUR:	77
PRIMÆRKILDER:	79
ELEKTRONISKE KILDER:	80
FNS SIKKERHETSRAÐS RESOLUSJONER:	83

1 Innledning

1.1 Tema

Tema for dette masterprosjektet er KFUKs (Kristelig Forening Unge Kvinner) arbeid for å selvstendiggjøre palestinske kvinner. Palestina KFUK (YWCA of Palestine) er tilknyttet Verdensforbundet av KFUK (World YWCA), som er en av de største og eldste kvinneforeningene i verden med medlemsforeninger i 125 land. I følge Internettssidene til Verdensforbundet benytter årlig 25 millioner kvinner og jenter fra hele verden tilbudene til de ulike nasjonalforeningene (World YWCA 2010a).

Palestina KFUK er en kvinnestyrte, ikke-statlig organisasjon (NGO) som arbeider for å forbedre palestinske kvinners posisjon i samfunnet gjennom utdanning og kulturelle aktiviteter. Organisasjonen arbeider også med å skape økonomiske muligheter for kvinner og for å øke palestinske kvinners bevissthet om deres individuelle og nasjonale rettigheter (YWCA of Palestine b). Palestina KFUK har hovedkontor i Jerusalem, i tillegg består organisasjonen av tre lokale avdelinger som ligger i Jerusalem, Ramallah og Jeriko. KFUK-foreningene i Ramallah og Jeriko er også ansvarlige for driften av kvinnesentre Palestina KFUK har opprettet i flyktingleirene Jalazone og Aqabat Jaber på Vestbredden, der nesten alle beboerne er muslimer. De palestinske områdene har et stort flertall av muslimer, det er kun noen få prosent kristne som bor der i dag (Pacini 2004: 270-271, Rubenberg 2001:20). De kristne kvinnene som arbeider i Palestina KFUK tilhører derfor en religiøs minoritet.

Alle kvinnene som arbeider i Palestina KFUK er palestinske og de fleste er kristne, men det er også noen muslimer som arbeider der. Palestina KFUK har noen få mannlige ansatte, men ikke i ledende posisjoner. Palestina KFUK samarbeider med både Verdensforbundet av KFUK og den norske organisasjonen KFUK-KFUM Global (Y Global) som er en del av KFUK-KFUM-bevegelsen i Norge (Norges KFUK-KFUM og Norges KFUK-KFUM Speidere). KFUK-KFUM Global er ansvarlig for den norske bevegelsens internasjonale arbeid. Verdensforbundet og KFUK-KFUM Global bidrar med rådgivning og økonomisk støtte til prosjekter drevet av Palestina KFUK, og ingen av de to organisasjonene har kontorer eller ansatte i de palestinske områdene (KFUK-KFUM Global 2010e). KFUK-KFUM Global har et omfattende partnersamarbeid med foreninger i seks ulike land, blant andre Palestina

KFUK, som de har samarbeidet med siden 1986 (KFUK-KFUM Global 2010c, KFUK-KFUM Global 2010h og KFUK-KFUM 2010i). Oppgaven vil også undersøke hvordan dette samarbeidet foregår.

Norges KFUK-KFUM er engasjert flere steder i verden, og i følge Kjersti Lindøe, fungerende utenlandssjef høsten 2009, er samarbeidet med palestinske KFUK- og KFUM-grupper en av deres viktigste prioriteringer. Hun mener det er viktig å hjelpe andre som er i en dårligere situasjon enn seg selv. KFUK-KFUM Global er i følge sine egne Internettsider «en selvstendig, kristen, økumenisk, humanitær organisasjon som ivaretar internasjonale programmer og partnersamarbeid i et diakonalt arbeid i Norges KFUK-KFUM og Norges KFUK-KFUM Speidere» (KFUK-KFUM Global 2010c). KFUK-KFUM Global driver med direkte partnersamarbeid, det vil si at de bidrar med økonomisk støtte og rådgivning, mens partnerorganisasjonene får muligheten til å utvikle seg selv. I KFUK-KFUMs basisdokument står det: « Vi vil stå solidarisk sammen med våre brødre og søstre globalt, og gjennom våre søsterorganisasjoner i KFUK og KFUM oppfylle vår forpliktelse til å støtte og hjelpe de som lider» (KFUK-KFUMs Basisdokument 4d).

KFUK er en kristen organisasjon styrt av kristne kvinner. Verdensforbundet er i følge grunnloven (§3) basert på den kristne tro: « The World YWCA is founded on and inspired by the Christian faith». I forordet står det at organisasjonen er «based on faith in God the Almighty, Jesus Christ and the Holy Spirit.» Den kristne basisen til Verdensforbundet viser også igjen i verdiene til Palestina KFUK, der det understrekes at organisasjonen er basert på kristen tro (Strategic Plan 2010-2015:20). Også KFUK-KFUM Global vektlegger også sin kristne bakgrunn i sitt basisdokument og poengterer at det er viktig å hjelpe andre som har det vanskelig:

Vi tror at alle mennesker er omsluttet av Guds omsorg og at vi er kalt til å synliggjøre Guds kjærlighet i verden. I det meningsløse er vi sendt for å holde fram håp. Hos de fortvilte skal vi dele tro. Lidelse og undertrykkelse vil vi derfor møte med vilje til omsorg og krav om rettferdighet. I en splittet verden vil bygge broer, dele både gleder og sorger, og bli beriket av samtale og samarbeid med andre. (Basisdokumentet for KFUK-KFUM Global 3a)

1.2 KFUKs historiske bakgrunn

KFUK startet som bibel- og bønnegrupper for kristne kvinner på midten av 1800-tallet i London og har siden utviklet seg til å bli en verdensomspennende organisasjon som tilbyr mange ulike aktiviteter og tjenester. Tilbudene varierer ut i fra de ulike behovene som finnes i samfunnet. I Palestina er det for eksempel fokus på utdanning for kvinner, barne- og ungdomsarbeid og humanitært arbeid, mens det i Norge er fokus på speiding, idrett, kor og kristne ungdomsgrupper.

I Norge har KFUK og KFUM vært en felles organisasjon siden 1892. Dette førte til at kvinner i KFUK lenge var med i en mannsdominert organisasjon og de måtte kjempe for å bli med i ledelsen. KFUK er en av de kristne foreningene i Norge der kvinner tidlig fikk innflytelse (Norseth 2007:283-289). På verdensbasis er KFUK (World YWCA) og KFUM (World Alliance of YMCAs) to selvstendige organisasjoner, men de har et tett samarbeid. I Palestina er KFUK (YWCA of Palestine) og KFUM (East Jerusalem YMCA) også to selvstendige organisasjoner, men de samarbeider om flere ulike prosjekter, blant annet Joint Advocacy Initiative (JAI) (YWCA of Palestine e).

1.3 Problemstilling

Hovedproblemstillingen i dette masterprosjektet er: *Hvordan arbeider Palestina KFUK, i samarbeid med Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM Global, for å selvstendiggjøre kvinner og for å forbedre deres posisjon i samfunnet i de palestinske områdene?* Det vil ikke bli tatt stilling til hvordan KFUK lykkes i dette arbeidet, da det kan bli hypotetisk og vanskelig å undersøke. Oppgaven vil fokusere på hva slags arbeid som blir gjort, hvordan det utføres og hva som ligger til grunn for arbeidet. I tillegg vil disse underproblemstillingene undersøkes:

- Hva er kjønnsideologien til KFUK? I hvilken grad ser man på kjønn som en konstruksjon og dermed noe som kan forandres? Hvordan begrunnes ønsket om endring av palestinske kvinners stilling i samfunnet i forhold til kjønnsideologien? Betyr kjønn 'kvinner' når KFUK bruker begrepet? Er det forskjeller i hvordan Palestina KFUK, KFUK i Norge og Verdensforbundet av KFUK ser på kjønn?

- Hvorfor er Norges KFUK-KFUM og Verdensforbundet engasjert i arbeidet til Palestina KFUK? Og hvordan engasjerer de seg?
- Hvordan påvirker den arabisk-israelske konflikten arbeidet til Palestina KFUK?
- Hva er de viktigste motivasjonene til de palestinske kvinnene som arbeider i Palestina KFUK? Religiøse, feministiske, politiske (på grunn av den arabisk-israelske konflikten) eller økonomiske (kvinnenes personlige økonomi)?
- Hvilken rolle spiller religion i Palestina KFUK?

Et viktig spørsmål i dette masterprosjektet gjelder hvilken kjønnsideologi som ligger til grunn for Palestina KFUKs arbeid. Ideologien forklarer hvorfor selvstendigjøring av kvinner er viktig satsingsområde for KFUK. At kvinner lærer å ta ansvar er viktig for at de skal bli mer selvstendige. Derfor er ledertrening en viktig del av KFUKs arbeid. Mye av arbeidet KFUK gjør er ikke direkte ledertrening, men fungerer likevel slik i praksis. For eksempel utdanning og yrkesopplæring der kvinner får muligheten til å bli mer økonomisk uavhengige i tillegg til at de får en rolle utenfor hjemmet. Videre undersøker oppgaven hvorfor det er vanlig å karakterisere KFUK for en feministisk organisasjon, selv om KFUK ikke bruker dette begrepet selv.

Store deler av Palestina KFUKs arbeid går ut på å hjelpe palestinere som har problemer på grunn av den arabisk-israelske konflikten. Arbeidet foregår på Vestbredden hvor palestinerne blant annet har veldig liten bevegelsesfrihet og i Øst-Jerusalem hvor palestinerne har få rettigheter. Det er få velferdstilbud i de palestinske områdene på grunn av en manglende stat. Derfor tilbyr Palestina KFUK blant annet utdanning, barnehager og helseinformasjon.

Palestina KFUK er en kristen organisasjon som arbeider i et område som er dominert av muslimer, som dermed blir deres målgruppe. Jeg har intervjuet både kristne og muslimske kvinner i arbeidet med dette masterprosjektet. Alle forteller at samarbeidet går fint, og at det ikke er så stor fokus på religion i organisasjonen.

1.4 Tidligere forskning

I følge Hilda Rømer Christensen har det tidligere blitt forsket lite på KFUK i forhold til andre kvinnebevegelser (Christensen 2005:155). Mye av litteraturen som finnes er skrevet av forfattere som selv har en bakgrunn fra organisasjonen.

Det er tidligere skrevet noen bøker om historien til KFUK i Norge: *Med KFUK gjennom 100 år* (Brodal 1987) og *I trekantens tegn* (Voksø og Kullerud 1980) som handler om de første hundre årene til Norges KFUK-KFUM. Forfatterne til begge disse bøkene har selv vært medlemmer av KFUK-KFUM. Boken *Ungdomsmisjonen* (2008) er skrevet av historikeren Ingmar Areklett som har arbeidet i KFUK-KFUM. Ungdomsmisjonen er en av forgjengerne til KFUK-KFUM Global som ble opprettet i 2005 og som er den norske KFUK-KFUM-bevegelsens internasjonale avdeling (Areklett 2008).

Kristin Norseth skriver blant annet om Norges KFUK i sin doktoravhandling *La os bryte over tvert med vor stumhet: Kvinners vei til myndighet i de kristelige organisasjonene 1842-1912* (2007). Her trekker hun fram KFUK som en av organisasjonene der kvinner tidlig fikk innflytelsesmuligheter og muligheter for ledertrening (2007:286-291, 407-408).

Historikeren Carole Seymour-Jones har skrevet boken *Journey of Faith: the History of the World YWCA 1945-1994* (1994) som tar for seg historien til KFUK. Boken handler først og fremst om Verdensforbundet, men tar også for seg noen av nasjonalforeningene, som har vært sentrale i arbeidet til forbundet. Blant annet er det to kapitler om KFUK i Palestina fordi dette har vært et område Verdensforbundet har engasjert seg spesielt i, på grunn av de behovene for nødhjelp og bistand som har oppstått i forbindelse med den arabisk-israelske konflikten (Seymour-Jones 1994:255-292). Seymour-Jones diskuterer også hvorvidt det er riktig å kalle KFUK en feministisk organisasjon i kapittelet «Founding Feminists: the YWCA as a Womens Movement» (1994:315-338).

Sosiologen Waleed Khaleel Badawi publiserte i 2008 rapporten *Palestinian Women in the Informal Economy of the West Bank: Successes and Challenges* for Palestina KFUK med økonomisk støtte fra den amerikanske presbyterianerkirken (The Hunger Program -

PCUSA¹). Rapporten tar blant annet for seg utfordringer som finnes for kvinner på Vestbredden, for eksempel hvordan de blir påvirket av den arabisk-israelske konflikten. Palestinere har blant annet liten bevegelsesfrihet på grunn av separasjonsmuren og israelske kontrollposter (checkpoints). I tillegg er det dårlig tilgang på helsetilbud og det kan være vanskelig for palestinske ungdommer å utdanne seg. I følge Badawi er hensikten med rapporten å skape bevissthet omkring kvinners økonomiske rettigheter i Palestina og å vise hvordan noen kvinner arbeider for å øke sin økonomiske stilling. Utvalget bestod av 19 kvinner og/eller grupper fra små bedrifter fordelt over hele Vestbredden, både drevet av Palestina KFUK og andre organisasjoner (Badawi 2008:4).

I tillegg til litteratur som omhandler KFUK-bevegelsen vil jeg bruke litteratur om palestinere. Blant annet vil jeg bruke boken *Palestinian Women: Patriarchy and Resistance in the West Bank* skrevet av Cheryl A. Rubenberg i 2001 etter to lengre opphold på Vestbredden. Rubenberg har intervjuet 175 palestinske kvinner som bor i landsbyer og flyktningleirer på Vestbredden (2001:22). Dette er en viktig målgruppe for Palestina KFUK sitt arbeid i følge mine informanter. Boken tar for seg kjønnsroller i de palestinske områdene, både i den offentlige og den private sfæren. Rubenberg har undersøkt kvinners rolle i familien og hvilke rettigheter de har til utdanning, arbeid og helsetjenester.

Hilde Kjøstvedt, forsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI), har skrevet rapporten *Palestinian Women: Is there a Unitary Conception of Rights?* (2006) som handler om palestinske kvinners rettigheter i familien og i forhold til arbeid og utdanning. Kjøstvedt utførte et feltarbeid på Vestbredden i 2004 der hun intervjuet kvinner fra to landsbyer i Ramallahområdet. Kjøstvedt skiller mellom to grupper kvinner som hun velger å kalle ”den urbane elite” og ”vanlige kvinner”. Disse begrepene har hun hentet fra Rosemary Sayighs artikkel «Encounters with Palestinian Women under Occupation» (Sayigh 1985). Kjøstvedt understreker at det er problematisk å bruke ordet *vanlig*, fordi det er et uklart begrep. Likevel ønsker hun å ta det i bruk for å sette dette som en kontrast til det hun kaller den urbane eliten. I følge Kjøstvedt er det kvinner fra den urbane eliten som hovedsakelig er medlemmer i palestinske kvinneorganisasjoner og det er de som setter dagsorden for kvinnesaker. Deres meninger kan være annerledes enn det de såkalte vanlige kvinnene ser på som viktige.

¹ Presbyterian Church USA

Likevel er det i følge Kjølsvædt enighet blant hennes informanter som tilhører ”de vanlige kvinnene” om at situasjonen for kvinner ikke er ideell (2006:1).

1.5 Metoder

I september 2009 utførte jeg et feltarbeid i Jerusalem og Ramallah. Hoveddelen av feltarbeidet ble utført i Jerusalem, men jeg utførte også ett intervju i Ramallah. Jeg intervjuet kvinner som arbeider i Palestina KFUK. I tillegg observerte jeg deler av arbeidet deres blant palestinske kvinner. Dokumentanalyse av ulike dokumenter og Internettssidene til Palestina KFUK, Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM Global er også brukt i arbeidet med dette masterprosjektet.

1.5.1 Feltarbeid

I følge Richard Natvig kan religionsvitenskapelig feltarbeid defineres som systematisk innsamling av religionsvitenskapelig relevant materiale i felten (Natvig 2006:203). Videre hevder Natvig at feltarbeid ikke er en metode i seg selv, men at arbeidet i felten kan inneholde flere ulike metoder som for eksempel intervju og observasjon (Natvig 2006:203-204). I arbeidet med dette masterprosjektet har intervju vært en viktig kilde for innsamling av informasjon. I tillegg har jeg observert litt av arbeidet til Palestina KFUK i løpet av feltarbeidet. For eksempel var det en informant holdt på å lage en lysbildepresentasjon hun skulle bruke i undervisning. Hun forklarte det hun holdt på med og fortalte om hva hun ville formidle til studentene (intervju med Soraya 08.09.09).

Mitt feltarbeid kan i følge Natvigs definisjon delvis karakteriseres som etnografisk/folkloristisk, som kjennetegnes ved gjentatte besøk i felten (2006:207). Mitt feltarbeid ble gjennomført gjennom flere besøk hos Palestina KFUK. Denne tilstedeværelsen førte til at jeg fikk et omfattende inntrykk av organisasjonen og fikk god kontakt med informantene mine. Mitt feltarbeid skiller seg ut fra etnografisk feltarbeid fordi det ble utført i Palestina, og ikke i egen kultur som er vanlig i denne typen feltarbeid (Natvig 2006:206). Deltakende observasjon er en metode som er mye brukt i sosialantropologi (Natvig 2006:204) Det var sommerferie og Ramadan da jeg utførte mitt feltarbeid (september 2009), derfor var det veldig lite som foregikk og vanskelig å gjennomføre deltakende observasjon. De fast

ansatte var likevel på jobb i holdt på med forberedelser til oppstart i oktober. En annen faktor som ville gjort deltakende observasjon vanskelig å gjennomføre er at de fleste aktivitetene til Palestina KFUK foregår på arabisk. Jeg har grunnleggende kunnskaper i arabisk, men ikke nok til å følge med på hva en stor gruppe snakker om på arabisk.

1.5.2 Intervju

Alle intervjuene som ble utført i løpet av feltarbeidet kan i stor grad karakteriseres som uformelle intervjuer. Uformelle intervjuer foregår som samtaler mellom forskeren og en eller flere informanter. Intervjuene foregår på en fleksibel måte, forskeren velger ut en del tema som skal diskuteres, og hvordan intervjuet utvikler seg avhenger av hva informanten bidrar med. Forskerens spørsmål utformes med grunnlag i det informanten tidligere har svart (Grønmo 2007:159). I forberedelsene av feltarbeidet hadde jeg laget en intervjuguide som med forslag til spørsmål og temaer jeg ønsket å ta opp. Det er på forhånd vanskelig å vite hvordan et intervju vil utvikle seg, derfor var det naturlig å stille oppfølgningsspørsmål flere steder, basert på svar jeg fikk av informantene mine.

I noen forskningsprosjekter er det nødvendig å søke om tillatelse fra Datatilsynet, for eksempel når man arbeider med konfidensielle eller sensitive opplysninger. Datamateriale som handler om folks religiøsitet er et eksempel på dette. Det er også viktig at informanter blir informert om at alle data vil bli behandlet fortrolig og at datamaterialet vil bli anonymisert (Grønmo 2007:161). Jeg har fått informert samtykke fra alle informantene mine, som vil si at de har fått opplysninger om undersøkelsens formål. «Informert samtykke innebærer dessuten at man sikrer seg at de involverte deltar frivillig, og informerer dem om deres rett til når som helst å trekke seg ut av undersøkelsen» (Kvale og Brinkmann 2009:88). Alle de palestinske informantene er anonymisert, og alle har gitt tillatelse til å bruke opplysninger om dem og det de har sagt i intervjuene i oppgaven. Prosjektet er godkjent av NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste).

Utvalget av informanter ble gjort delvis gjennom snøballmetoden. I begynnerfasen av dette prosjektet kontaktet jeg KFUK-KFUM Global for å undersøke om de kunne hjelpe meg med å skaffe kontakter i Palestina KFUK. Jeg fikk da e-postadressen til generalsekretæren i

Palestina KFUK. Hun hadde selv ikke anledning til å treffe meg, men formidlet kontakt videre slik at jeg hadde en intervjuavtale da jeg kom til Jerusalem. Da jeg møtte opp på KFUKs kontorer fikk jeg raskt enda flere kontakter og avtalte flere intervjuer.

Til sammen ble ti kvinner som arbeider i Palestina KFUK intervjuet. Utvalget av informanter ble gjort ut i fra hvem som arbeider med prosjekter som er relevante for mine problemstillinger. Gjennom intervjuene kartla jeg de ulike typene kurs som finnes for palestinske kvinner på Vestbredden og i Jerusalem. Jeg undersøkte hva som blir formidlet til de palestinske kvinnene som deltar i programmene til Palestina KFUK om blant annet kjønnsroller og kvinners muligheter og rettigheter. Jeg var også interessert i å finne ut hva mine informanter ser på som sine viktigste motivasjoner for å arbeide i Palestina KFUK, jf. problemstillingene. Informantene mine arbeider til daglig med ledertrening, utdanning for kvinner og fritidsaktiviteter og holdningsskapende arbeid for barn og ungdom. Ni av kvinnene arbeider i Jerusalem og den siste i Ramallah. En av informantene som arbeider i Jerusalem er ansatt av nasjonalkontoret, mens de andre arbeider i Jerusalem-avdelingen. Tre av kvinnene jeg intervjuet har lederposisjoner. Omtrent halvparten av informantene har administrative stillinger og den andre halvdelten arbeider direkte med tilbudene KFUK har for palestinske kvinner. Av hensyn til deres personvern vil jeg ikke beskrive nærmere hva informantene arbeider med.

Jeg gjorde to lange dybdeintervjuer, det ene over tre dager. I tillegg gjorde jeg et kort intervju med en av informantene og et gruppeintervju med sju av informantene mine, hvor jeg til slutt valgte ut tre kvinner som jeg også intervjuet på enmannshånd. «Gruppeintervju er en kvalitativ forskningsmetode som går ut på at flere mennesker sammen diskuterer et tema med en forsker som leder og ordstyrer» (Brandth 1996:145). I følge Grønmo er fordelene med gruppeintervju at det får fram «et mangfold av synspunkter, vurderinger og kreative assosiasjoner om bestemte, forholdsvis avgrensede tema» (2004:159-161). Det var den første informanten jeg snakket med som planla dette gruppeintervjuet for meg. Jeg hadde på e-post bedt om hun kunne hjelpe meg med å finne flere informanter. Intervjuet gikk bra, alle informantene fikk muligheten til å si sine meninger om det vi snakket om og ingen snakket i munnen på hverandre, så det var lett for meg å følge med. Etter at intervjuet var ferdig spurte jeg tre av informantene om jeg i tillegg kunne snakke med dem på enmannshånd, for å være sikker på at svarene deres ikke var påvirket av de andre.

Jeg har grunnleggende kunnskaper i arabisk, men ikke nok til at jeg kunne utføre intervjuene mine på arabisk. Alle intervjuene ble derfor gjort på engelsk. Det var ikke nødvendig med tolk, fordi alle informantene var flinke i engelsk. Intervjuene ble utført på i Palestina KFUKs lokaler i Øst-Jerusalem og Ramallah og varte fra en halv time til to timer.

De fleste som arbeider i Palestina KFUK er kristne, men det er også noen få muslimer som arbeider der. Blant mine informanter er åtte kristne og to muslimer. Alle informantene er gift og de fleste har barn. Alle informantene er mellom 30 og 60 år gamle og de har alle tatt høyere utdanning, to av dem i utlandet. Informantene har arbeidet i Palestina KFUK fra 2 til 30 år. Utvalget av informanter er ikke representativt for palestinske kvinner generelt, blant annet fordi de kan sies å tilhøre "den urbane elite", i henhold til Kjøstvedts definisjon som ble nevnt tidligere (2006:1). Utvalget er heller ikke representativt for alle kvinnene som arbeider i Palestina KFUK.

Ingen av mine palestinske informanter ba om å være anonyme i masteroppgaven min. Jeg har likevel valgt å anonymisere dem fordi vi snakket om mange sensitive temaer. For å gjøre oppgaven mer oversiktelig har jeg laget pseudonymer til alle informantene. Jeg har også anslått omtrent hvor gamle informantene er. Her er en oversikt med litt informasjon om informantene:

Amina: kristen, lederstilling i Jerusalem KFUK. Ca. 40 år. (Intervjuet på enmannshånd).

Ferial: kristen, lederstilling i Palestina KFUK. Ca. 30 år. (Intervjuet på enmannshånd).

Hania: kristen, lederstilling i Ramallah KFUK. Ca. 40 år. (Intervjuet på enmannshånd).

Maria: kristen. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 50 år. (Gruppeintervju og intervjuet på enmannshånd).

Nabela: kristen. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 40 år. (Gruppeintervju og intervjuet på enmannshånd).

Nayra: kristen. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 30 år. (Gruppeintervju).

Rania: kristen. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 50 år. (Gruppeintervju).

Sohar: kristen. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca 40 år. (Gruppeintervju).

Soraya: muslim. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 60 år. (Gruppeintervju og intervjuet på enmannshånd).

Zahra: muslim. Ansatt i Jerusalem KFUK. Ca. 30 år. (Gruppeintervju).

Jeg har også intervjuet den fungerende utenlandssjefen til KFUK-KFUM Global høsten 2009, Kjersti Lindøe, som arbeider med problemstillinger i forhold til KFUK og KFUM i de palestinske områdene. Hun samarbeider med Palestina KFUK og reiser flere ganger årlig til de palestinske områdene i forbindelse med arbeidet. Formålet med dette intervjuet var å finne ut mer om hvordan Norges KFUK-KFUM engasjerer seg for palestinske kvinner, i samarbeid med Palestina KFUK. Intervjuet ble utført på norsk i KFUK-KFUM Globals lokaler i Oslo og varte ca en og en halv time. Jeg har fått skriftlig samtykke av Lindøe til å bruke navnet hennes i oppgaven i henhold til krav fra NSD. Lindøe opptre i oppgaven som offentlig representant for KFUK-KFUM Global, det er derfor ikke hennes egne personlige meninger som blir formidlet.

1.5.3 Innholdsanalyse av dokumenter og Internettsider

Oppgaven bygger også på innholdsanalyse av Internettsidene til Palestina KFUK, Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM Global, og dokumenter fra de tre organisasjonene som vil presenteres nedenfor.

Jeg har ved en kvalitativ innholdsanalyse sett etter data som er relevante for mine problemstillinger, altså informasjon om hvordan arbeidet til Palestina KFUK foregår, hvilke mål de har, hvordan de ønsker å forbedre kvinners posisjon i samfunnet, hva slags ledertrening som blir gitt til palestinske kvinner, hvordan KFUK påvirkes av den arabisk-israelske konflikten og hva mine informanter ser som sine viktigste motivasjoner for å arbeide i Palestina KFUK. I en kvalitativ dokumentanalyse gjennomgår forskeren et dokument systematisk for å registrere det innholdet som er relevant for problemstillingene (Grønmo 2007:121). Natvig peker på at det ofte er viktig å bruke tekstmateriale som kilder i tillegg til

intervju og observasjon, fordi det kan gi et mer utfyllende bilde av det fenomenet som studeres (Natvig 2006:241).

Internettssidene til Palestina KFUK, Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM utgjør en stor del av materialet for masterprosjektet, til sammen har over 30 ulike Internettssider fra de tre organisasjonene blitt studert. Palestina KFUK fikk nye nettsider i løpet av arbeidet, det er derfor brukt materiale fra begge utgavene i analysen. Innholdet på nettsidene er omtrent det samme, men layouten og oppbygningen av siden er ny. Både de gamle og de nye sidene er fortsatt tilgjengelige. Ingen av nettsidene til Palestina KFUK har copyrightdato eller publiseringsdato, det står derfor ikke på kildelisten.

Under mitt feltarbeid hos Palestina KFUK høsten 2009 fikk jeg tilgang til flere interne dokumenter fra Jerusalem KFUK og Ramallah KFUK. Jeg fikk fire lysbildepresentasjoner fra Jerusalem KFUK og to lysbildepresentasjoner og fra Ramallah KFUK som ble brukt for å presentere organisasjonen for internasjonale økonomiske donorer og potensielle nye medlemmer og foreldrene deres. I tillegg fikk jeg tilgang til to tekstdokumenter fra Ramallah KFUK som blant annet beskriver KFUKs historie og alle tilbudene til Ramallah KFUK. Alle disse dokumentene er skrevet på engelsk, som er arbeidsspråket til Palestina KFUK på det administrative planet. I tillegg har jeg lest deler av informasjon som blir formidlet til foreldrene til barn og ungdom som deltar i KFUKs programmer på arabisk.

Årsrapporten til Palestina KFUK fra 2008 vil brukes i oppgaven (Annual Report 2008). Dette er den nyeste som foreløpig har blitt publisert. Årsrapporten gjennomgår alle prosjektene til Palestina KFUK og gir informasjon om budsjett og økonomiske donorer. Jeg har også brukt Palestina KFUKs strategiske planer (Strategic Plan 2004-2007 og Strategic Plan 2010-2015) i analysen. Den nyeste strategiske planen ble påbegynt i 2007, men ble ikke ferdig før høsten 2009. Den gamle strategiske planen har derfor blitt brukt i to år ekstra. De strategiske planene legger fram Palestina KFUKs planer for de neste årene og hvilke prioriteringer foreningen vil ha.

Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine (2009) er en ekstern evaluering av arbeidet til Palestina KFUK. «An external review team (RT), consisting of Norwegian and Palestinian professional consultants associated with Nordic Consulting Group in Oslo and IDaRA in Ramallah respectively, was commissioned to do the study» (Mid-Term Review of Project Proudly Palestine YWCA 2009:2). Rapporten er utgitt i samarbeid av KFUK-KFUM Global og Palestina KFUK. Den tar for seg Palestina KFUK, spesielt Jerusalem-foreningen, og vurderer de ulike tilbudene til foreningen. Rapporten gir råd om videre arbeid og hvordan Palestina KFUK kan bli en mer effektiv organisasjon og muligheter for å utvide tilbudene for å nå ut til flere kvinner. Rapporten tar også for seg flere av problemene Palestina KFUK står overfor, for eksempel på grunn av den arabisk-israelske konflikten.

Verdensforbundets grunnlov, som ble revidert i 2007, vil også brukes i analysen (World Young Women's Christian Association Constitution 2007). I tillegg har Verdensforbundet de siste årene publisert to appeller om den arabisk-israelske konflikten: *Action Alert: Break the Silence against the expropriation of the Holy City* (2010) og *Middle East Resolution* (2007). Begge dokumentene er utgitt i samarbeid med Palestina KFUK og oppfordrer til en rettferdig løsning av den arabisk-israelske konflikten, som de mener er en tostatsløsning der palestinere og israelere får hver sin stat.

Fra KFUK-KFUM Global brukes dokumentene *Basisdokument for KFUK-KFUM Global* (2005) og *Langtidsplan for KFUK-KFUM Global 2006-2010*. Basisdokumentet beskriver KFUK-KFUM Globals ideologiske plattform og profil (Basisdokument for KFUK-KFUM Global 2005:1) og langtidsplanen tar for seg de strategiske målene til organisasjonen for årene 2006-2010. I tillegg brukes et retningslinjedokument om Israel og de palestinske områdene (Policynotat om Okkuperte Palestinske områder og Israel 2009) som er utgitt på grunn av utfordringer organisasjonen har fått fra kristne institusjoner, inkludert KFUK og KFUM, i de palestinske områdene. Notatet oppfordrer til en rettferdig fred, som de mener kun kan oppnås dersom Israel trekker seg tilbake fra områdene som ble okkupert i seksdagerskrigen i 1967.

1.6 Min bakgrunn og refleksivitet

Jeg har selv vært medlem av KFUK gjennom Norges KFUK-KFUM Speidere, både som speider, patruljefører og leder. Flere år etter at jeg hadde sluttet som aktiv i foreningen hørte jeg at ungdommer kunne reise og jobbe som frivillige i Palestina gjennom KFUK-KFUM Global. Jeg ble nysgjerrig på dette arbeidet som jeg tidligere ikke hadde hørt om og ville vite mer om det. De norske ungdommene arbeider på et senter utenfor Betlehem som er drevet av Øst-Jerusalem KFUM (East-Jerusalem YWCA), som KFUK-KFUM Global samarbeider med i tillegg til Palestina KFUK. Mye av arbeidet er informasjonsarbeid gjennom Joint Advocacy Initiative (JAI) som er et samarbeidsprosjekt drevet av Palestina KFUK og Øst-Jerusalem KFUM. Jeg planla først å skrive om dette arbeidet, men kom fram til at det er veldig omfattende og bestemte meg for å fokusere på arbeidet til Palestina KFUK. Dessuten var det lettere å få kontakt med Palestina KFUK, noe som gjorde dette til et mer naturlig felt for meg. Samarbeidsviljen og imøtekommenheten jeg har fått gjennom Palestina KFUK har vært veldig viktig for utviklingen og gjennomførelsen av prosjektet.

Det er viktig å reflektere over sin egen rolle i et forskningsprosjekt, for eksempel hvordan forskeren kan påvirke omgivelsene sine og omvendt. «Denne gjensidige påverknaden er det ein gjerne kallar refleksivitet» (Tafjord 2006:243). Bjørn Ola Tafjord trekker fram at refleksivitet rundt forskerens egen rolle er viktig i kvalitativ forskning (2006:245).

Min bakgrunn som tidligere KFUKer kan ha gjort det lettere for meg å få kontakt med informanter. Selv jeg ikke lenger er aktiv kunne vi dele erfaringer, og jeg kunne fortelle om hvordan arbeidet i Norge skiller seg fra arbeidet til Palestina KFUK. Det er også en fordel å være kvinne i denne studien. Jeg vil tro det var lettere å komme i kontakt med kvinnene som arbeider i KFUK for meg enn det ville vært for en mann. Det tok ikke lang tid før informantene virket komfortable med meg i nærheten. De muslimske kvinnene tok av seg sløret da vi bare var kvinner samlet. En tredje fordel for meg kan være at jeg har studert arabisk. Selv om intervjuene ikke ble utført på arabisk kunne vi småprate litt på arabisk før vi slo over til engelsk. Det virket som at de satte pris på innsatsen min og syntes det var spennende at jeg har prøvd å lære morsmålet deres. Dette kan ha ført til at informantene ble mer vennlig innstilte overfor meg.

Det finnes ikke bare positive sider ved min bakgrunn fra KFUK. En av ulempene ved dette er at jeg som tidligere medlem ønsker fortsatt identifiserer meg med organisasjonen til en viss grad. Det kan være lettere for meg å overse eventuelle negative sider fordi jeg har respekt for organisasjonen og arbeidet som blir gjort. En annen faktor som kan spille inn er at jeg i løpet av feltarbeidet mitt ble ganske godt kjent med flere av informantene og det ble bygget opp tillit mellom oss. Etter hvert som vi ble mer og mer komfortable med hverandre delte vi personlige opplysninger om oss selv. I denne situasjonen ble det naturlig for meg å fortelle om meg selv også og ikke bare høre på hva informantene hadde å si. Flere av intervjuene foregikk som samtaler der begge parter utvekslet informasjon. Det er viktig å skille mellom det informantene fortalte meg i fortrolighet og hva som ble sagt i en intervjusituasjon. Tafjord påpeker at informanter i løpet av et feltarbeid kan bli venner, noe som vil føre til åpnere samtaler om sensitive temaer. Det følger derfor med et stort ansvar og man må tenke gjennom sin rolle. Når er man forsker og ikke? Det kan være vanskelig å trekke en klar grense mellom de ulike rollene (Tafjord 2006:249). Det er i følge Kvale og Brinkmann (2009:92) en mulighet for at «intervjuere kan, på grunn av nære interpersonlige samspill med intervjupersonene, være spesielt tilbøyelige for til å la seg påvirke av dem». Etersom jeg kom nært innpå mange av informantene mine fikk jeg en del personlige opplysninger som informantene mine ikke ønsker at skal publiseres i oppgaven min. Jeg har derfor vært oppmerksom på dette og bare skrevet om det som jeg har fått samtykke om fra mine informanter.

En tredje faktor som kan spille inn på meg som forsker er at jeg opplevde den arabisk-israelske konflikten på nært hold. Sterke inntrykk av å se og høre om hvordan palestinere blir behandlet, og å selv måtte gå gjennom de strenge israelske kontrollpostene, kan gjøre meg mer positivt innstilt til Palestina KFUK og det arbeidet de gjør for å forbedre palestinernes situasjon. Jeg har ingen politiske motiver ved å skrive denne oppgaven, mitt mål har vært å belyse det arbeidet Palestina KFUK gjør og hvilken ideologi som ligger til grunn for ønsket om å forbedre kvinners posisjon i samfunnet. Likevel er det ikke mulig å unngå den arabisk-israelske konflikten når man studerer en organisasjon som arbeider i de palestinske områdene. Jeg forsøkt å holde meg nøytral, selv om det på mange måter føles naturlig å ta side med den svakeste parten i en konflikt, spesielt når denne svake parten er mitt felt. Jeg vil framstille Palestina KFUKs synspunkter og meninger om konflikten, og samtidig prøve å holde meg nøytral. Jeg vil understreke at FNs sikkerhetsråd i følge resolusjon 242 og resolusjon 338

karakteriserer områdene Israel tok under seksdagerskrigen i 1967 som okkuperte (Vestbredden og Gaza). Derfor vil jeg benytte meg av denne formuleringen i oppgaven.

1.7 Teoretisk rammeverk

Oppgaven er i hovedsak deskriptiv og empirisk, og fokusert rundt et feltarbeid utført i Jerusalem og Ramallah i september 2009. Jeg vil bruke kjønn som en analytisk kategori i henhold til en av problemstillingene i oppgaven. Som kilder til å belyse hvordan man kan se på kjønn vil jeg blant annet benytte meg av *Religion and Gender* (1995) redigert av Ursula King og *Kjønn og Religion* (2007) skrevet av Jeanette Sky. Ellers vil jeg bruke disse artiklene «Gender» av Randi R. Warne fra *Guide to the Study of Religion* (2000) og «Gendering the History of Religions» av Lisbeth Mikaelsson hentet fra *New Approaches to the Study of Religion: Regional, Critical and Historical Approaches* (2008).

Det er vanlig å skille mellom biologisk kjønn og sosialt skapt kjønn som handler mer om kjønnsroller og hvilke forventninger det er til kvinner og menn. I følge dette synet er kjønn noe som skapes innenfor ulike kulturer (Mikaelsson 2008:295, Warne 2000:145-148). Biologisk essensialisme går ut på at det finnes naturlige forskjeller mellom kvinner og menn, og at mannen gjerne er overordnet kvinnen (King 1995:8). Kvinner og menn blir forestilt med essensielle og motsatte karakteristikk (Sky 2007:20). En konstruktivistisk tilnærming til kjønn sier derimot at kjønn er historisk og kulturelt skapt, i motsetning til biologisk kjønn som er medfødt (Gilhus og Mikaelsson 2001:146). Konseptet kjønn vil diskuteres nærmere i kapittel fire om ideologi.

I de palestinske områdene har forholdet mellom kvinner og menn tradisjonelt vært asymmetrisk (Rubenberg 2001:11-13). Palestina KFUK arbeider for å forandre på dette og å hjelpe kvinner til å bli mer selvstendige og å benytte seg av de individuelle og nasjonale rettighetene de har som kvinner (YWCA of Palestine b). Jeg vil undersøke hvilken kjønnsideologi som ligger til grunn for arbeidet til Palestina KFUK, altså undersøke hvordan Palestina KFUK ser på kjønn og hvordan de prøver å forandre på hvordan man ser på kvinner, jf. problemstillingene. I følge nettsidene til Verdensforbundet av KFUK har organisasjonen

helt fra starten arbeidet for å forbedre kvinners posisjon i samfunnet. Dette gjelder kvinner fra ulike kulturer og bakgrunner og som tilhører ulike religioner (World YWCA 2010a).

KFUK kan regnes for å være en feministiske organisasjon, men bruker ikke selv begrepet. Derfor vil jeg undersøke hvordan feminisme defineres. Feminisme regnes gjerne som å være et vestlig begrep, dessuten forbindes det med den radikale kvinnebevegelsen på 70-tallet. Mange kvinner vegrer seg derfor for å kalle seg feminister, deriblant mine informanter. Feminismebegrepet diskuteres blant annet ut i fra Karen Offens artikkel «Defining Feminism: A Comparative Historical Approach» (1988). Offen mener det er nødvendig med en definisjon som tar hensyn til historie og flere ulike kulturer; en definisjon kan etter hennes mening ikke lages kun ut i fra vestlige synspunkt. Offen hevder feminisme både er en kritisk ideologi og en bevegelse som arbeider for sosiopolitisk forandring fordi kvinner har en underordnet posisjon i samfunnet i forhold til menn (Offen 1988:150-151). I tillegg til Offen brukes Sian Hawthornes artikkel «Feminism: feminism, gender studies, and religion» fra *Encyclopedia of Religion* (2005) og Rita Gross (2005) sin definisjon av feminisme fra samme oppslagsverk. Feminismebegrepet diskuteres nærmere i kapittel fire.

Kapittel seks undersøker hva slags motivasjoner mine informanter har for å arbeide i Palestina KFUK. Dette henger sammen med deres identitet og hvordan de oppfatter seg selv. Tre ulike identiteter er viktige for mine informanter: kjønnsidentitet, religiøs identitet og etnisk identitet. Alle mennesker har flere ulike identiteter og dermed flere ulike roller de skal fylle (Greil og Davidman 2007:552-553). Det er vanlig å skille mellom individuell identitet og gruppeidentitet. Religion kan gi identitet, både til individer og til grupper. Religion er noe som binder mennesker sammen (Anderson 1999: 449). Kjønn er en viktig kilde for både sosial og individuell identitet (King 1995:6). KFUK er en organisasjon med palestinske kvinner som medlemmer og som dermed deler etnisk identitet og kjønnsidentitet. I tillegg spiller den religiøse identiteten en rolle, de fleste som arbeider i organisasjonen er kristne, men det er også noen få muslimske kvinner. Kvinnene jeg intervjuet i Palestina var opptatt av både sin palestinske og religiøse identitet. Det kan virke som at den palestinske identiteten er viktigere enn den religiøse, på grunn av den arabisk-israelske konflikten som har gjort at palestinerne lever i en vanskelig situasjon og har Israel som en felles fiende. Dette er aktuelt i mitt prosjekt fordi Palestina KFUK er en kristen organisasjon som arbeider i et område med en stor overvekt av muslimer og som har muslimske kvinner som sin viktigste målgruppe.

Blant andre skriver Cheryl A. Rubenberg om palestinske kvinners identitet i *Palestinian Women: Patriarchy and Resistance in the West Bank* (2001). Jeg intervjuet både kristne og muslimske kvinner og alle var veldig opptatt av den religiøse identiteten sin, selv om ikke alle så på seg selv som religiøse. Det kan virke som det ikke er mulig å ikke ha en religiøs identitet, palestinere er enten kristne eller muslimer i følge mine informanter.

1.8 Oppsummering og oppgavens struktur

Som vist i dette innledningskapittelet ligger fokuset i masterprosjektet på hvordan KFUK arbeider for å selvstendiggjøre palestinske kvinner og hvorfor dette i henhold til organisasjonens kjønnsideologi er viktig. Hovedfokus vil være Palestina KFUK, men Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM Global som er viktige samarbeidspartnere og støttespillere i arbeidet til Palestina KFUK, trekkes også inn.

Kapittel to er et bakgrunnskapittel som tar for seg historien til Verdensforbundet av KFUK, Norges KFUK-KFUM og Palestina KFUK. Kapittelet tar for seg de tre KFUK-foreningene som er aktuelle i dette prosjektet og viser hvordan foreningene har utviklet seg fra begynnelsen og fram til i dag. Fokus ligger på selvstendigjøring av kvinner i organisasjonen og KFUKs arbeid i de palestinske områdene. Kapittel tre presenterer feltet som blir undersøkt i oppgaven, nemlig Palestina KFUK og de tilbudene og programmene de har for palestinske kvinner, ungdom og barn. Analysen av materialet er tredelt og presenteres i kapittel fire, fem og seks. Kapittel fire fokuserer på kjønnsideologien til KFUK, og undersøker hvordan Verdensforbundet av KFUK, Palestina KFUK og KFUK-KFUM Global ser på kjønn. Kapittel fem undersøker hvordan ideologien er nedfelt i praksis i Palestina KFUK, gjennom tilbudene organisasjonen har til kvinner, ungdom og barn. Kapittel seks tar opp det mine informanter forteller er deres viktigste motivasjoner for å arbeide i Palestina KFUK, nemlig politikk, religion, feminisme og personlig økonomi. Kapittel sju er avslutningen på oppgaven, her vil de viktigste poengene oppsummeres.

2 Bakgrunn

Dette kapittelet tar for seg historien til KFUK, både Verdensforbundet av KFUK (World YWCA), KFUK i Norge (Norges KFUK-KFUM og KFUK-KFUM Global) og KFUK Palestina (YWCA of Palestine). På verdensbasis er KFUK og KFUM to selvstendige organisasjoner, men i Norge har de vært samme organisasjon siden 1890-årene (Brodal 1987:16). Palestina KFUK er en forening for palestinske kvinner, men de samarbeider med palestinske KFUM-foreninger. På verdensbasis er de fleste KFUK- og KFUM-foreningene selvstendige, men det er vanlig med et tett samarbeid (Seymour-Jones 1994:324-328).

Hovedfokus for oppgaven er på Palestina KFUK, men bakgrunnen til KFUK i Norge og Verdensforbundet av KFUK som er viktige samarbeidspartnere for Palestina KFUK, presenteres også. Organisasjonen har i følge dem selv helt fra begynnelsen arbeidet for å forbedre kvinners posisjon i samfunnet, ved å sette fokus på kvinners rettigheter og ved å tilby utdanning, yrkesopplæring og ledertrening. Målet med dette kapittelet er å vise KFUK-bevegelsens lange historie med å arbeide for å selvstendiggjøre kvinner. Den norske historien viser hvordan kvinnene i KFUK har måttet kjempe for å få de samme rettighetene som menn i organisasjonen, fordi sammenslåingen av KFUK og KFUM i Norge førte til at mange kvinner ble med i en mannsdominert organisasjon.

2.1 Verdensforbundet av KFUK

Industrialiseringen av samfunnet på 1800-tallet hadde gjort at kvinnefrigjøring ble satt på dagsorden. Det var nødvendig at kvinner deltok aktivt i flere deler av arbeidslivet, og ikke bare i de ”typiske” kvinneyrkene. KFUK var en av flere kristne kvinneorganisasjoner som oppstod i denne perioden (Christensen 2005:155, Seymour-Jones 1994:3, World YWCA 2010c). Den aller første KFUK-foreningen ble grunnlagt i London i 1855. I begynnelsen arrangerte foreningen bibel- og bønnegrupper for kristne kvinner som var flyttet til byene for å arbeide, først i London og deretter flere andre byer i Storbritannia (Brodal 1987:9, Seymour-Jones 1994:2-7, Voksø og Kullerud 1980:65). Det fantes to kristelige ungdomsforeninger for kvinner i London på midten av 1800-tallet, *the Prayer Union*, startet av Emma Robarts og *the Homes and Institutes of the London work*, startet av Lady Kinnaird. I 1877 ble de to

foreningene slått sammen, og kjent under navnet Young Women's Christian Association (YWCA), som Robarts hadde brukt tidligere da hun omtalte *the Prayer Union* (Brodal 1987:9, Seymour-Jones 1994:6-7, World YWCA 2010c). Robarts kjente til KFUM-bevegelsen (YMCA) og ønsket at KFUK skulle være et tilsvarende tilbud for kvinner. I 1884 ble det opprettet et britisk landsstyre (Voksø og Kullerud 1980:65).

Etter hvert utviklet det seg liknende foreninger i andre land i Europa og i USA. I perioden mellom 1884 og 1894 spredte KFUK-foreningene seg også til flere av de britiske koloniene. Unge britiske kvinner reiste til India, Sør-Afrika, Australia og New Zealand som lærere og misjonærer. Organisasjonen ble dermed spredt også til områder der kristendommen ikke var den dominerende religionen (Seymour-Jones 1994:6-7).

I 1894 fantes det nasjonale KFUK-foreninger i flere europeiske land. Det samme året ble Verdensforbundet av KFUK grunnlagt i London (Christensen 2005:160, Seymour-Jones 1994:xv, 76). Organisasjonen er i dag den største kristne økumeniske organisasjonen for kvinner i verden. Hovedkontoret ligger i Genève, der flere andre kristne NGOer (ikke-statlige organisasjoner) også har sine hovedkontor, for eksempel Verdensforbundet av KFUM (World Alliance of the YMCAs) som er en viktig samarbeidspartner for KFUK (Christensen 2005:155, Seymour-Jones 1994:xvi, 18).

Navnet World YWCA, som Verdensforbundet heter på engelsk, ble valgt for å understreke fellesskapet i organisasjonen som har som mål å forene kvinner over hele verden, uansett nasjonalitet og hudfarge (Christensen 2005:155, Seymour-Jones 1994:12, 17). I begynnelsen var det kun protestantiske kvinner som kunne være medlemmer av KFUK, men på begynnelsen av 1900-tallet ble grunnreglene revidert og det ble åpnet for kvinner som tilhørte andre kristne trossamfunn. Helt siden starten har det ikke vært krav om å være medlem for å delta i mange av aktivitetene KFUK arrangerer, noe som gjør at kvinner fra andre religioner også kan være med. Kristne er i mindretall i flere av områdene der KFUK arbeider i dag. Lederskapet i Verdensforbundet gjorde det tidlig klart at KFUK ikke kun var for aktive kristne, og at organisasjonen skulle være åpen for alle som ønsket det (Seymour-Jones 1994:14, 17). I 1910 ble det besluttet at hovedstyret til Verdensforbundet skulle bestå av

kvinner fra minst fem ulike nasjonaliteter for å være mest mulig representativt for kvinner fra hele verden (Seymour-Jones 1994:18). Nita Barrow fra Barbados var den første ikke-vestlige lederen av Verdensforbundet (1975-1983). Elisabeth Palmer (generalsekretær 1955-1978) og Athena Athanassiou (president 1967-1975) arbeidet for å fremme ledere fra Asia, Afrika og Sør-Amerika. Tidligere hadde alle lederne vært fra Europa og Nord-Amerika (Seymour-Jones 1994:328-329, 497).

Mot slutten av 1800-tallet reiste flere KFUK-kvinner som misjonærer eller lærere til blant annet India, Sør-Afrika og Australia. Dette førte til at KFUK-bevegelsen ble spredt til områder der kristendommen ikke var den dominerende religionen. KFUK ble nødt til å finne en måte å arbeide på der de kunne beholde den kristne identiteten og samtidig gjøre nytte i samfunnet (Christensen 2005:165, Seymour-Jones 1994:6-9). KFUK hadde ikke som mål å være en ren misjonsorganisasjon, misjonsarbeid skulle komme i tillegg til andre aktiviteter (Seymour-Jones 1994:15). Helt fra starten av var det viktig for KFUK at foreningene som ble dannet i misjonsområdene skulle ledes av lokale kvinner. KFUK-sekretærene som var sendt ut skulle lede gruppene fram til lokale kvinner var kvalifiserte til å ta over. Derfor var utdanning og ledertrening for kvinner en viktig del av prosjektene KFUK startet (Seymour-Jones 1994:16, 437).

2.1.1 KFUK som en kvinnebevegelse

I løpet av det første tiåret på 1900-tallet utviklet KFUK en bevissthet om seg selv som en kvinnebevegelse. Fokuset var blant annet på at kvinner også skulle ha en rolle i offentligheten (Christensen 2005:162). Målet var å skape en organisasjon for kvinner drevet av kvinner. Verdensforbundet mente det var viktig at kvinner skulle få administrativ erfaring, og lederskap i organisasjonen var begrenset til kvinner (Christensen 2005:158, 162, Seymour-Jones 1994:17). Dette understrekes i grunnloven til Verdensforbundet i §10c: «The association shall be led by women committed to the purpose of the World YWCA». Målet til Verdensforbundet av KFUK har i følge Seymour-Jones (1994:317) helt siden starten vært å forbedre kvinners status gjennom demokratiske juridiske kanaler. Videre hevder hun at det er et fellestrekk for KFUK-foreningene at «women help themselves, become leaders and

trainers, and take the first steps away from dependency to self-sufficiency and self-worth for themselves, their families and their communities» (1994:xvii).

I følge Hilda Rømer Christensen har KFUK-foreningene flere steder gått fra å være samlinger for kristne kvinner, til å arbeide med sosial aktivisme og aktiviteter for å oppnå likhet mellom kvinner og menn. Med sosial aktivisme mener Christensen arbeid for menneskerettigheter, likeverd og selvstendighet (Christensen 2005:155-156). En av de tidligste lederne i den britiske KFUK-bevegelsen og en viktig støttespiller ved dannelsen av Verdensforbundet, uttalte at det er en kristen organisasjons plikt å ta seg av sosiale problemer (Christensen 2005:164). Christensen hevder at KFUK fornyet sosial kristendom og klarte å overføre sine kristne mål til sosial praksis. I følge henne var KFUK-foreningene viktige for kvinnefrigjøringen. Samtidig opprettholdt foreningene sine religiøse forpliktelser ved å fokusere på etiske og moralske spørsmål både på personlig, nasjonalt og globalt nivå (2005:165, 196).

Den industrielle revolusjonen førte til at flere kvinner kom ut i arbeidslivet, og på grunn av første verdenskrig måtte enda flere kvinner begynne å arbeide. På KFUKs verdenskonferanse i Berlin i 1910 ble det besluttet at KFUK også skulle engasjere seg i kvinnesaker utenfor organisasjonen. Da samarbeidet de gjerne med andre kvinneorganisasjoner. KFUK arbeidet blant annet for å bedre vilkårene for kvinner i arbeidslivet. Kvinnebevegelsen på 1900-tallet inneholdt et vidt spekter av ulike organisasjoner og Seymour-Jones hevder at KFUK var en vesentlig del av disse. I mange land var KFUK blant de første kvinnebevegelsene som oppstod (Seymour-Jones 1994:16, 315-317). Christensen trekker fram KFUK som en viktig kvinnebevegelse for kristne kvinner (Christensen 2005:158).

I løpet av 1920-årene avslo Verdensforbundet av KFUK flere tilbud fra KFUM om et tettere samarbeid (Christensen 2005:163). På 1960- og 70-tallet ble det diskutert om verdensforbundene til KFUK og KFUM skulle slås sammen. Foreningene vedtok at de skulle ha et tettere samarbeid, men ingen sammenslåing (Seymour-Jones 1994:324-326). Fremveksten av den tredje bølgen av feminisme på 70-tallet gjorde at KFUK ønsket å

vektlegge at de var en forening for kvinner. Mange i organisasjonen ville derfor ikke bli slått sammen med KFUM (Seymour-Jones 1994:328).

Nita Barrow, generalsekretær i Verdensforbundet av KFUK, understreket på en kvinnekonferanse i København i 1980 hvor viktig kvinnesak er for KFUK:

Kvinnesak er like mye en sak for kristne som for ikke-kristne. Kristendommen har jo som basis at vi skal ta omsorg for andre, og i mange kristne samfunn er fremdeles rasisme og kjønnsdiskriminering fremtredende. Dette er kristne kvinner nødt til å gjøre noe med. (Brodal 1987:72)

Dette utsagnet stemmer godt overens med mye av det internasjonale arbeidet Verdensforbundet og KFUK-KFUM Global gjør i dag, ved å arbeide for å styrke kvinners posisjon i samfunnet, også der majoriteten ikke er kristne (intervju med Kjersti Lindøe, fungerende utenlandssjef KFUK-KFUM Global høsten 2009).

2.1.2 Bistand og utvikling

Verdensforbundet av KFUK har fra slutten av 70-tallet vedtatt flere ulike satsingsområder alle medlemsforeningene oppfordres til å arbeide med. Disse prioriteringene er fred, menneskerettigheter, miljø og energi, helse og flyktninger (Seymour-Jones 1994:335). Christensen trekker fram fokus på like rettigheter for kvinner og menn som et viktig satsningsområde (2005:167). På nettsidene til Verdensforbundet nevnes i tillegg forebygging og informasjon om vold mot kvinner og økonomisk selvstendiggjørelse for kvinner, som viktige satsingsområder (World YWCA 2010d). Utviklingsfilosofien til Verdensforbundet er i følge Seymour-Jones å gjøre det mulig for kvinner å bli beslutningstakere og samfunnsledere og å legge til rette for at kvinner kan overvinne urettferdighet og bli oppmerksomme på potensialet sitt. Kjønn og kvinnespørsmål er en viktig del av utviklingsarbeidet, fordi man ved å hjelpe kvinner indirekte også hjelper resten av samfunnet (Seymour-Jones 1994:435-436). Verdensforbundet arbeider i følge nettsidene sine for å finne lokale løsninger til de globale urettferdighetene kvinner utsettes for (World YWCA 2010a).

Verdensforbundet formidler erfaringer mellom de ulike foreningene slik at de kan lære av og få råd fra hverandre (Seymour-Jones 1994:335, World YWCA 2010a). I følge

Verdensforbundets grunnlov §5: «The World YWCA unites and coordinates member associations in a world movement and acts on their behalf in matters for which it has received authority». Palestina KFUK er en av nasjonalforeningene som har bedt Verdensforbundet om assistanse på grunn av alle vanskelighetene de har hatt som følge av den arabisk-israelske konflikten (Seymour-Jones 1994:267-269).

2.1.3 Verdensforbundets støtte til Palestina KFUK

Palestina KFUK gikk i oppløsning ved opprettelsen av staten Israel og krigen som fulgte i 1948. Palestinske kvinner måtte derfor bygge opp organisasjonen på nytt da krigen var over. De gjenoppstartede foreningene fikk støtte fra Verdensforbundet av KFUK, som var en av de første internasjonale NGOene som arbeidet med å hjelpe palestinske flyktninger (internt dokument fra Ramallah KFUK). På Verdensforbundets Beirut World Council i 1951 ble det besluttet at hjelpearbeid ikke skulle være midlertidig, men en vesentlig del av arbeidet til Verdensforbundet av KFUK (Seymour-Jones 1994:267). Verdensforbundet har flere ganger tatt opp palestinernes situasjon, både når det gjelder menneskerettigheter, fred og flyktningproblematikk (Seymour-Jones 1994:335).

Verdensforbundet opprettet *Committee on Refugee and Emergency Work* som skulle styrke den økonomiske støtten til de nasjonale KFUK-foreningene i Midtøsten som arbeidet med flyktninger. Arbeidet for flyktninger ble i følge Seymour-Jones sett på som et uttrykk for det kristne formålet til Verdensforbundet (Seymour-Jones 1994:267). Vedtaket om at KFUK skulle drive med krisehjelp ble forsvart ved at de politiske og økonomiske omstendighetene gjorde det vanskelig eller umulig for Palestina KFUK å arbeide uten økonomisk støtte. Verdensforbundet understreket at de ønsket å hjelpe så mange som mulig, uansett nasjonalitet, hudfarge eller politisk standpunkt (Seymour-Jones 1994:268).

Verdensforbundet arbeider gjennom deltakende utvikling, det vil si at de samarbeider med nasjonalforeningene om ulike prosjekter (Seymour-Jones 1994:435, 457). I 1987 etablerte World YWCA *Women and Development Fund* for å fremme tankegangen om en deltakende utvikling. I tillegg har World YWCA flere programmer som nasjonalforeningene kan søke om pengestøtte til prosjekter gjennom (Seymour-Jones 1994:437-439). Verdensforbundet

arbeider også med å hjelpe KFUK-foreninger i utviklingsland til å skaffe donorer, for eksempel myndighetene i industriland, kirker, kristne organisasjoner og FN-organer, som UNICEF (Seymour-Jones 1994:441). KFUK samarbeider ofte med andre NGOer, internasjonale organer og nasjonale myndigheter (Seymour-Jones 1994:442).

På World Council Nairobi 2007 vedtok Verdensforbundet *Middle East Resolution*. Resolusjonen handler om den arabisk-israelske konflikten, og oppfordrer til at kvinner skal ta del i å skape rettferdig fred. Det legges vekt på at både arabere og israelere, spesielt kvinner, får problemer på grunn av konflikten:

Recognizing that the escalating military aggression and intensified acts of violence in the Middle East are adversely affecting the Arab and Israeli peoples, especially women and children, we all upon the World YWCA and all national associations to support the empowerment of women in the Middle East region by contributing to the development of programs that enhance the dignity and security of women, promote their rights, as well as promise sustainable future for their children. (Middle East Resolution 2007)

Verdensforbundet oppfordrer også til gjennomføring av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 som sier at partene i en konflikt må støtte kvinners rettigheter og at kvinner må få bidra i fredsprosessen og gjenoppbyggingen etter en krig (Middle East Resolution 2007).

I mars 2010 publiserte Verdensforbundet i samarbeid med Palestina KFUK *Action Alert: Break the silence against the expropriation of the Holy City* på sine nettsider (World YWCA 2010f). Skrivet kom som en reaksjon på at mange palestinske familier i Øst-Jerusalem har blitt kastet ut av hjemmene sine. Dette har vært et problem siden 1967 da Israel tok kontroll over Øst-Jerusalem, men har blitt verre de siste årene i følge KFUK. Reiserestriksjoner mellom Jerusalem og Vestbredden blir også tatt opp. Palestinere som bor på Vestbredden må søke om tillatelse for å reise til Jerusalem. I følge FN-organet UNISPAL blir hjemmene til palestinerne som blir kastet ut av hjemmene sine overtatt av bosetterorganisasjoner (UNISPAL 2009). Her er et utdrag fra oppfordringen fra Verdensforbundet og Palestina KFUK:

In the light of the discriminatory settlement expansions in Jerusalem by Israeli authorities that adversely affect women and children, the YWCA of Palestine and the World YWCA call for immediate action to

end all Israeli illegal actions and daily violations of human rights. (Action Alert: Break the silence against the expropriation of the Holy City 2010)

Verdensforbundet og Palestina KFUK oppfordrer KFUK-foreninger over hele verden og deres partnere til å engasjere seg for å stanse de israelske bruddene mot menneskerettighetene og å være med i kampen om en rettferdig fred for alle parter. KFUK appellerer også her for en gjennomføring av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325, som nevnt over, og resolusjon 242 som oppfordrer til etablering av rettferdighet og varig fred i Midtøsten. Resousjonen ber om at israelske styrker skal trekke seg tilbake fra områdene som ble okkupert i 1967 (Action Alert: Break the silence against the expropriation of the Holy City 2010).

2.2 KFUK i Norge

I løpet av 1880-årene ble det stiftet flere kristne organisasjoner for kvinner i Norge. KFUK var en av disse, da under navnet Unge Kvinders Kristelige Forening (UKKF) (Norseth 2007:284, Voksø og Kullerud 1980:66-68). UKKF ønsket å ha et tett samarbeid med ynglingeforeningene² (KFUM), som var en tilsvarende kristen organisasjon for menn. Fra 1892 kunne UKKF-foreningene bli medlemmer i Fællesforbundet for Ynglingeforeninger og seks år senere skiftet organisasjonen navn til Norges Kristelige Ungdomsforbund (NKU) på grunn av mange nye kvinnelige medlemmer (Brodal 1987:16, Norseth 2007:284-287, Voksø og Kullerud 1980:81-82). Flere av medlemmene i UKKF var uenige i det tette samarbeidet foreningen hadde med KFUM og valgte derfor å trekke seg ut og danne foreninger der bare kvinner kunne være medlemmer (Voksø og Kullerud 1980:68-71).

2.2.1 UKKF i Ungdomsforbundet

Rundt 1890 ble det vanlig at også kvinner kunne være med i styrene i NKU-foreningene som hadde både mannlige og kvinnelige medlemmer. I 1899 ble den første kvinnelige formannen valgt i en av foreningene som hadde både mannlige og kvinnelige medlemmer (Voksø og Kullerud 1980:90-91). Lederskapet i ungdomsarbeidet var i 1890-årene veldig

² Navnet ”yngling” kommer fra det tyske ordet *jüngling* som betyr ungdom. KFUM-bevegelsen utviklet seg omtrent samtidig i både Tyskland og England første halvdel av 1800-tallet. Foreningene bestod av unge kristne menn. Mens de tyske ynglingeforeningene ofte ble ledet av eldre menn, gjerne prester, ble de britiske KFUM-foreningene ledet av unge kristne menn (Voksø og Kullerud 1980:13-17). KFUMs verdensforbund ble grunnlagt i 1855.

mannsdominert, til tross for liberale stemmerettsregler og et økende antall kvinner som var med i forenings- og kretsstyrene. Det var menn som ledet møtene, talte, forkynte og holdt foredrag. Det var også vanlig at UKKF-foreninger, som kun hadde kvinnelige medlemmer og som stort sett var blitt startet av kvinner, hadde mannlige formenn (Brodal 1987:16, Voksø og Kullerud 1980:121).

I 1892 vedtok NKU uten debatt at de kvinnene som var til stede på generalforsamlingen skulle få full stemmerett. Kvinner fikk dermed stemmerett i Ungdomsforbundet tolv år før kvinner i Det Norske Misjonsselskap, som var den neste frivillige kristne organisasjonen som ga kvinner stemmerett (Voksø og Kullerud 1980:91). På generalforsamlingen i 1892 var det ingen kvinner som talte, selv om flere var til stede og de samtidig med stemmeretten hadde fått muligheten til å tale (Voksø og Kullerud 1980:121)³. I følge Norseth (2007:288) oppfylte kvinnene dermed rollen til hvordan en kristen kvinne skulle oppføre seg, ved å tie i forsamlinger med både kvinner og menn. I 1905 ble det vedtatt at forbundsstyret skulle todeles, med like mange mannlige og kvinnelige representanter. Inntil dette bestod forbundsstyret bare av menn. Både KFUK og KFUM ønsket på denne tiden å bli medlemmer av verdensforbundene, og en todeling av styret ville kunne gjøre dette lettere. Kvinnene hadde i tillegg ønske om å få mer innflytelse i forbundet (Norseth 2007:287, Voksø og Kullerud 1980:91).

2.2.2 ”Den Nye Kvinne”

De tidligste lederne i KFUK i Norge valgte ofte å overlate ledelsen, spesielt den åndelige, til menn. I løpet av 1890-årene begynte kvinner som var uenige i de gamle prinsippene å få innflytelse i organisasjonen (Areklett 2008:22, Voksø og Kullerud 1980:121-122). Rundt århundreskiftet hadde Kristiania KFUK vært i kontakt med nordiske og internasjonale kvinneorganisasjoner, og medlemmene begynte derfor å bli mer bevisste på kvinnespørsmål (Norseth 2007:189). Begrepet ”den nye kvinne” blir brukt for å skildre den nye kvinnetypen som vokste fram fra midten av 1800-tallet. «Hun ble gjerne assosiert med kvinnesak,

³ En mannlig prest fikk i oppgave å takke for at kvinnene hadde fått en vennlig mottakelse på generalforsamlingen. Neste generalforsamling, tre år senere, var det heller ingen kvinner som benyttet seg av muligheten til å tale, men en av KFUK-lederne tok ordet på festen etterpå (Voksø og Kullerud 1980:121).

utdannelse og yrkesliv» (Hellesund og Okkenhaug 2003:3). De nye kvinnene var lei av mannsdominansen og mente at det var på tide at kvinner også skulle ta åndelig ansvar i stedet for å overlate dette til de mannlige prestene. Dette gjaldt ikke bare i NKU, men også andre kristne organisasjoner og Den norske kirke (Norseth 2007:403, Voksø og Kullerud 1980:122). KFUK-lederen Henny Dons oppfordret kvinner til å ta ansvar og ledelse i egne hender (Mikaelsson 2002:116). Mange kvinner begynte i denne perioden å se på det som sin rett å være åndeligere ledere, og de mente det var foreningenes plikt å lære dem opp i dette (Voksø og Kullerud 1980:123). Videre begynte flere kvinner å bli kritiske til at Ungdomsforbundet, som NKU ble kalt på folkemunne, en organisasjon for både kvinner og menn, var så mannsdominert (Norseth 2007:407, Voksø og Kullerud 1980:124).

Andre medlemmer i Ungdomsforbundet var derimot skeptiske til at kvinner skulle ha rett til å forkynne, men i følge Norseth var det på begynnelsen av 1900-tallet blitt mer akseptert at kvinner kunne tale i blandede forsamlinger uten at kvinneligheten hennes ble skadet eller at det var i strid med Guds ord (Norseth 2007:294).

2.2.3 Medlemskap i Verdensforbundet av KFUK

KFUK i Norge la ikke så stor vekt på internasjonalt samarbeid i de første årene, men valgte i stedet å satse på samarbeid med de norske KFUM-foreningene. Rundt århundreskiftet fikk KFUK nye ledere som ønsket mer internasjonalt samarbeid. Verdensforbundet begynte også å interessere seg for UKKF og stilte krav om at det skulle holdes egne møter for kvinner for at organisasjonen skulle kvalifisere til medlemskap (Norseth 2007:297, Voksø og Kullerud 1980:112, 142).

I 1911 ble Norges UKKF (senere Norges KFUK) opprettet som et særforbund i Ungdomsforbundet, for å imøtekomme kravene fra Verdensforbundet (Norseth 2007:297). UKKFs neste søknad til Verdensforbundet ble likevel ikke godtatt fordi det i grunnreglene var en henvisning til den lutherske bekjennelse som Verdensforbundet ikke ville akseptere. Verdensforbundet ble stiftet som en protestantisk kvinneforening, men fikk etter hvert en økumenisk profil (Christensen 2005:161). I 1916 ble det vedtatt en endring av grunnreglene

til Norges KFUK, som foreningen nå hadde skiftet navn til, og straks etter dette ble foreningen tatt opp i Verdensforbundet (Norseth 2007:297, Voksø og Kullerud 1980:144).

Hensikten med dette eksemplet fra Norge er å vise at fikk kvinner en underordnet rolle i KFUK-KFUM-bevegelsen etter at de valgte å slå seg sammen med KFUM. Kvinner måtte kjempe for å få de samme rettighetene som menn, rettigheter de hadde hatt før sammenslåingen. Det er med dette som grunnlag har Verdensforbundet av KFUK og mange av nasjonalforeningene, inkludert Palestina KFUK, har besluttet å være rene kvinneforeninger og i stedet satse på å samarbeide med KFUM-foreninger (Christensen 2005:162-163, Seymour-Jones 1994:324-326).

2.2.4 KFUK-KFUM Global

KFUK-KFUM Global er den internasjonale avdelingen til KFUK-KFUM-bevegelsen i Norge og definerer seg selv som en økumenisk organisasjon for internasjonal diakoni (Areklett 2008:168, KFUK-KFUM Global 2010c). KFUK-KFUM Global ble grunnlagt i 2005 på grunn av et ønske om å samordne det internasjonale arbeidet til Norges KFUK-KFUM i en organisasjon (Areklett 2008:133). Delta Internasjonal, Ungdomsmisjonen og Internasjonal avdeling i Norges KFUK-KFUM slo seg da sammen. Norges KFUK-KFUM og Norges KFUK-KFUM Speidere står bak organisasjonen (KFUK-KFUM Global 2010g). Ungdomsmisjonen er den eldste av de tre forløperne og begynte med misjonsarbeid gjennom KFUK-KFUM-bevegelsen på begynnelsen av 1900-tallet (Areklett 2008:11). De første misjonærene ble sendt til Kina som ble regnet for å være det nye misjonslandet. Senere sendte Ungdomsmisjonen misjonærer til andre deler av verden, men ikke til Midtøsten. Ungdomsmisjonens styre framhevet at sosialt engasjement skulle være like viktig som misjon (Areklett 2008:39-40, 44, 144-147). På 70-tallet kom det ønsker om mer fokus på hjelpearbeid og bistand. Den siste misjonæren ble sendt ut i 2007, og i dag er det ingen misjonærer i tjeneste (Areklett 2008:159, 168). KFUK-KFUM har gått over til å samarbeide med KFUK- og KFUM-foreninger fra andre land. KFUK-KFUM Global samarbeider i dag med foreninger fra sju ulike land og har siden 1986 hatt et direkte partnersamarbeid med Palestina KFUK (KFUK-KFUM Global 2010d, KFUK-KFUM Global 2010i).

KFUK-KFUM Global er en av de største internasjonale donorene til Palestina KFUK og en viktig samarbeidspartner (Annual Report 2008:25, Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:18-20). KFUK-KFUM Global hjelper blant annet Palestina KFUK med å søke om økonomisk støtte fra NORAD (Norwegian Agency for International Development) (intervju med Kjersti Lindøe, 16.11.09). Det kommer tydelig fram fra Internettssidene til KFUK-KFUM Global at Palestina KFUK er ett av deres viktigste satsingsområder. På forsiden er det informasjon om hvordan man kan engasjere seg i arbeidet deres og det fremheves at Palestina er et viktig satsingsområde: «KFUK-KFUM i Norge og internasjonalt har i mange år hatt et sterkt engasjement i konflikten i Palestina / Israel. Utgangspunktet for dette engasjementet er de utfordringer som er kommet til oss fra KFUK og KFUM i området» (KFUK-KFUM Global 2010h). Det blir framhevet at livet under den arabisk-israelske konflikten er vanskelig, spesielt for barn og unge.

Kairos-dokumentet ble utgitt av en gruppe palestinske teologer, ledere og menighetsledere fra kirker i de palestinske områdene 11 desember 2009. Dokumentet viser hvordan kristne palestinere opplever livet under okkupasjonen. KFUK-KFUM Global ønsker å vise solidaritet med palestinske kristne og har publisert Kairos-dokumentet på sine Internettssider. Dokumentet er i følge KFUK-KFUM Global et «vitnesbyrd om deres tro, håp og vilje til å skape fredelig sameksistens med alle mennesker som lever i området» (KFUK-KFUM Global 2010f). «Konklusjonen er at Jesus budskap om rettferdighet, nestekjærlighet og forsvar av de undertrykte ikke lar seg forene med en legitimering av den israelske okkupasjonen av Palestina.» (KFUK-KFUM Global 2010a). Jeg har ikke snakket med mine informanter om dette dokumentet, da det ble utgitt etter at jeg hadde fullført mitt feltarbeid.

2.3 Palestina KFUK

Historien til Palestina KFUK henger tett sammen med historien til palestinerne. Foreningen har overlevd i området til tross for alle konfliktene og problemene som har oppstått. KFUK har hele tiden forsøkt å tilpasse seg de behovene som finnes i samfunnet for å hjelpe spesielt kvinner, barn og ungdom (YWCA of Palestine a). Palestina KFUK er i dag drevet av palestinske kvinner. Alle i ledelsen er kristne, men det arbeider også noen få muslimske kvinner der i følge mine informanter.

Palestina KFUK er blant de eldste kvinneorganisasjonene fra området. De første KFUK-gruppene i Palestina ble dannet i 1893 i Jaffa og Jerusalem. Palestina var da en del av det osmanske riket. Etter første verdenskrig ble området gjort om til et britisk mandat. Nasjonalforbundet Palestina KFUK ble grunnlagt i 1918 og var i de første 10 årene tilsluttet Egypt KFUK. Palestina KFUK var tilsluttet Verdensforbundet som selvstendig forening fra 1930 til 1948 (Cleveland 2004:244-247, Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:16, Seymour-Jones 1994:263).

2.3.1 Etter 1948

1948 var et vendepunkt for Palestina KFUK, da staten Israel ble proklamert (YWCA of Palestine h). Nesten en million palestinere måtte forlate hjemmene sine som følge av den arabisk-israelske krigen som varte fra mai til desember i 1948, med flere våpenhviler underveis. Flyktningene dro til Vestbredden, Gaza og nabolandene (Cleveland 2004:266-267, Seymour-Jones 1994:261). Alle de ni KFUK-foreningene som på dette tidspunktet fantes i Palestina lå i områder som ble tatt av Israel under krigen, og gikk i oppløsning fordi medlemmene måtte flykte. De resterende palestinske områdene ble administrert av Jordan (Vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem) og Egypt (Gaza) (Cleveland 2004:268, Seymour-Jones 1994:262-263).

Tidligere KFUK-medlemmer som hadde flyktet til Jordan og Øst-Jerusalem begynte å gjenoppbygge organisasjonen. Mye av arbeidet gikk ut på å hjelpe palestinske flyktningkvinner og barn. Jordan KFUK ble etablert i 1951 med flere avdelinger og sentre i flyktningleirene både på Vestbredden og Østbredden av Jordanelva. Jerusalem KFUK registrerte seg i 1956 hos jordanske myndigheter. I 1959 ble Jordan KFUK, som KFUK på Vestbredden tilhørte, tilknyttet Verdensforbundet (internt dokument fra Ramallah KFUK, Mid-Term Review of Project Proudly Palestine 2009:16 og Seymour-Jones 1994:262-263).

2.3.2 Nye arbeidsoppgaver

Arbeidsoppgavene til KFUK i denne perioden var servicert, rettet mot kvinner og barn, både i og utenfor flyktningleirene (Seymour-Jones 1994:263-268). Blant aktivitetene KFUK arrangerte i flyktningleirene var undervisning og yrkesopplæring for kvinner, barnehager og opplæring av kvinner i håndarbeid slik at de kunne selge for eksempel håndsydde dukker (YWCA of Palestine c). I følge Seymour-Jones blir KFUK regnet for å være en av pionerene når det gjelder tilrettelegging av arbeid for kvinner i flyktningleirene. Det ble også opprettet egne kvinnesentre der kvinnene blant annet fikk ulike helsetilbud og det var forskjellige sosiale og kulturelle aktiviteter (Seymour-Jones 1994:269-271). I dag driver Palestina KFUK kvinnesentre i flyktningleirene Aqabat Jabeer og Jalazone (Annual Report 2008:11-13, YWCA of Palestine l). I fravær av offentlige velferdstjenester har KFUK i Midtøsten, sammen med andre kvinneorganisasjoner, tilbudt tjenester staten vanligvis er ansvarlig for, som for eksempel utdanning og barnehager (Badawi 2008:7, internt dokument fra Ramallah KFUK). En del av strategien til KFUK har vært at de ved å hjelpe kvinner og barn vil hjelpe hele samfunnet (Seymour-Jones 1994:280).

Amman KFUK, som hadde mange palestinske flyktningkvinner som medlemmer etter 1948, la vekt på at utdanning var viktig dersom palestinerne skulle bygge et nytt land. Amman KFUK var også opptatt av å hjelpe muslimske familier; de bygget barnehager og skoler i flyktningleirene, der de fleste innbyggerne var muslimer. Seymour-Jones hevder dette viser KFUKs forpliktelse overfor de muslimske palestinerne (1994:276). Muslimske kvinner er også i dag en av målgruppene til Palestina KFUK i følge mine informanter. KFUKs senter i Flyktningleiren Jalazone er også i dag drevet av kun muslimske kvinner, fordi det ikke bor noen kristne der, forteller mine informanter. Amman KFUK skapte også arbeidsplasser for kvinner, slik at de selv kunne tjene penger og være økonomisk uavhengige, og de ga kvinner yrkesrettet utdanning. I tillegg ble det opprettet studielånsordninger for kvinner som ønsket å studere (Seymour-Jones 1994:277-279). Det finnes også noen slike ordninger i dag i Jerusalem KFUK i følge en av mine informanter. På grunn av få økonomiske midler er det likevel ikke mange som kan benytte seg av tilbudet (intervju med Nayra 14.09.09).

2.3.3 Krigen i 1967 og framover

Etter seksdagerskrigen i juni 1967, da Israel okkuperte de palestinske områdene: Vestbredden, Sinaihalvøya, Golanhøyden og Øst-Jerusalem, ble omtrent en halv million palestinere nødt til å flykte fra hjemmene sine. Flyktningene dro til flyktningleirer i nabolandene. Disse skulle være midlertidige, men eksisterer fortsatt i dag (Cleveland 2004:345, 356). Alle de nye flyktningene førte til at KFUK måtte utvide arbeidet sitt (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:16, Seymour-Jones 1994:273-274). Det ble for eksempel startet flere førskoler og sentre for kvinner og ungdommer i flyktningleirene (internt dokument fra Ramallah KFUK). I følge nettsidene til Palestina KFUK har de helt siden starten tilpasset tilbudene sine til de behovene som har fantes i samfunnet:

Throughout the years, the YWCA has developed a wide range of programs and projects aimed at women, empowering and providing them with educational, cultural, and training opportunities to develop their skills and personalities and to support them to actively participate in developing themselves, their families, and their communities. This work has given the YWCA a special identity as a community service organization that is deeply respected, both among Palestinians and in many other places around the world. (YWCA of Palestine h)

Den første *intifadaen* (fra arabisk, ”opprør”) brøt ut i flyktningleiren Jabalaya i Gaza i desember 1987 og varte i nesten fem år, fram til 1991. Intifadaen var et opprør mot de israelske makthaverne (Cleveland 2004:473-475). Kontakten mellom Vestbredden som var under israelsk kontroll, og Jordan ble da brutt og det ble vanskelig for KFUK-foreningene i disse områdene å holde kontakten med hverandre. Samarbeidet med Verdensforbundet ble veldig viktig, fordi Verdensforbundet da formidlet kommunikasjon fra en forening til den andre (Seymour-Jones 1994:284-285).

I 1991 valgte Palestina KFUK sitt første nasjonale styre etter at en søknad om å bli tilknyttet Verdensforbundet av KFUK på nytt hadde blitt godkjent. Dette var en milepæl i KFUKs historie, fordi det var første gang en nasjonalforening hadde blitt tatt opp som medlem i Verdensforbundet uten at området foreningen kom fra var anerkjent som en selvstendig stat. På grunn av den spesielle situasjonen er Jerusalem KFUK, med sin beliggenhet i Øst-Jerusalem, registrert både hos israelske og palestinske myndigheter, mens Jeriko og Ramallah

KFUK kun er registrert hos de palestinske selvstyremyndighetene (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:16-17).

2.3.4 Palestina KFUKs tre avdelinger

KFUK-foreningen i Jerusalem ble grunnlagt på midten av 50-tallet. Den gamle Jerusalem-foreningen hadde hatt kontorer i Vest-Jerusalem fram til 1948. Jerusalem KFUK trenger tillatelse fra israelske myndigheter for å drive med organisasjonsarbeid i Øst-Jerusalem, som har vært under israelsk kontroll siden 1967. I følge FNs resolusjon 242 er Øst-Jerusalem okkupert område. Landområdet der KFUK bygningen er bygget ble kjøpt av American Colony tidlig i 60-årene. Informantene mine forteller at israelerne okkuperer mer og mer land fra denne bydelen som på arabisk heter Sheikh Jarrah. Informantene hevder det er Israels plan å separere Jerusalem fra resten av Vestbredden (intervjuer i Jerusalem 09.09.09 og 14.09.09). Dette bekreftes av UNISPAL som arbeider med humanitære spørsmål i de palestinske områdene (UNISPAL 2010). Jerusalem KFUK hadde i 2008 120 betalende medlemmer. I tillegg kommer alle som benytter seg av tilbudene til KFUK uten å være fulle medlemmer (YWCA of Palestine f).

Ramallah KFUK ble etablert i 1985 og har et vidt tilbud for kvinner, barn og ungdom i området. På grunn av den israelske okkupasjonen av Vestbredden i 1967 har det vært vanskelig for palestinere å reise mellom Vestbredden og Jerusalem. KFUK så det derfor nødvendig å opprette en ny avdeling, selv om det bare tar mellom 20 og 30 minutter å kjøre mellom de to byene. Ramallah KFUK er også ansvarlig for et kvinnesenter i flyktningleiren Jalazone, der det blant annet er barnehage og helsekurs for kvinner. Dette senteret ble opprettet i 1968 (YWCA of Palestine l). Ramallah KFUK hadde i 2008 132 fulle medlemmer (YWCA of Palestine f).

Den tredje avdelingen til Palestina KFUK ligger i byen Jeriko som ligger nord for Dødehavet og ikke langt fra grensen til Jordan. I tillegg til prosjekter i Jeriko driver foreningen et senter for kvinner og barn i flyktningleiren Aqabat Jaber. Jeriko KFUK ble grunnlagt i 1952, og senteret i flyktningleiren ble opprettet i 1953 (intern lysbildepresentasjon fra Palestina KFUK). Jeriko KFUK hadde 65 fulle medlemmer i 2008 (YWCA of Palestine f).

2.4 Oppsummering

Som vist i dette kapitlet har KFUK helt i fra starten arbeidet for å selvstendiggjøre kvinner og forbedre deres posisjon i samfunnet. KFUK var en av flere kvinneorganisasjoner som oppstod på midten av 1800-tallet. Mens Verdensforbundet og Palestina KFUK er rene kvinneforeninger, har KFUK i Norge i nesten 120 år vært med i samme forening som menn. Dette førte til at kvinner måtte kjempe for å få de samme rettighetene som menn i organisasjonen. Verdensforbundet og Palestina KFUK har unngått dette problemet ved å ikke slå seg sammen med KFUM-foreninger, men i stedet satse på samarbeid. KFUK har også engasjert seg i saker utenfor organisasjonen, blant annet har KFUK kjempet for at kvinner skal få de samme sosiale, politiske og økonomiske rettighetene som menn. Verdensforbundet fokuserte fra begynnelsen av 1900-tallet på at kvinner også skulle ha en rolle i offentligheten.

Både Verdensforbundet og KFUK-KFUM Global har engasjert seg for å hjelpe Palestina KFUK. Verdensforbundet siden 1950-tallet, mens KFUK-KFUM Global opprettet et direkte partnersamarbeid med Palestina KFUK i 1986. Palestina KFUK har møtt på mange vanskeligheter på grunn av den arabisk-israelske konflikten. Organisasjonen gikk i oppløsning i 1948 og måtte bygges opp på nytt. Det er mange flyktninger i de palestinske områdene, i tillegg er det dårlig tilgang på velferdstilbud som for eksempel utdanning og helse, noe som har ført til mange sosiale problemer. Palestina KFUK prøver å hjelpe så mange de kan og gjøre det beste ut av situasjonen. I tillegg arbeider de for en fredelig løsning på konflikten.

3 Presentasjon av felten

I dette kapittelet vil feltet som har blitt undersøkt i masterprosjektet presenteres. De ulike arbeidsoppgavene til Palestina KFUK presenteres. Disse kan deles inn i tre hovedgrupper: (1) utdanning for palestinske kvinner (2) økonomisk selvstendigjøring av kvinner, (3) workshops om helsebevisstgjøring for kvinner og (4) barne- og ungdomsaktiviteter.

3.1 Utdanning

Palestina KFUK tilbyr utdanning i Jerusalem og Ramallah-avdelingene gjennom *Vocational Training Center – VTC* (senter for arbeidsrettet utdanning). Vocational Training Center i Jerusalem ble etablert på slutten av 50-tallet i Jerusalem for å øke kvinners mulighet til utdanning og kultur- og fritidsaktiviteter. Palestina KFUK ser i følge egne Internettsider på dette utdanningstilbudet som ett av sine viktigste prosjekter. I begynnelsen tilbød KFUK sekretæruddanning, senere har de også tilbudt økonomi og helseutdanning (helsearbeider, fysioterapi, medisinsk sekretær og ernæring) (Annual Report 2008:7-8, YWCA of Palestine d, YWCA of Palestine i). I følge en av mine informanter varierer KFUK utdanningstilbudet ut i fra behov i arbeidsmarkedet. Studentene må betale skolepenger for å studere ved KFUKs utdanningstilbud. En av mine informanter forteller at det er mye billigere enn andre utdanningstilbud i de palestinske områdene. Videre forteller hun at hun gjerne skulle tilbudt utdanningen gratis, men at Palestina KFUK ikke har nok penger til det. Dette året (2009/10), er det tre studenter som får tilbud om stipend forteller hun, og hun jobber med å samle inn penger slik at en fjerde student også kan få tilbud om stipend (intervju med Hania 07.09.09).

Tidligere kom studenter fra hele Vestbredden og Gaza til Jerusalem for å studere (intervju med Sohar 14.09.09). Som nevnt i forrige kapittel kan det være vanskelig å reise fra Gaza og Vestbredden til Jerusalem, fordi man da må ha tillatelse for å komme gjennom de israelske kontrollpostene. Derfor ble Vocational Training Center i Ramallah grunnlagt i 2002. Her tilbys studentene undervisning i kontor- og sekretærfag. Opprettelsen av dette senteret førte til at mange flere kvinner fikk muligheten til å benytte seg av utdanningen KFUK tilbyr (YWCA of Palestine i). Ramallah KFUK har for tiden kapasitetsproblemer, blant annet er behovet for utdanning større enn det foreningen kan tilby og det finnes få alternativer i området. Et nytt bygg er under oppføring, med støtte fra the Arab Fund i Kuwait. Ramallah KFUK regner med

å kunne tilby flere tjenester når dette er ferdig (Annual Report 2008:8). I følge min informant fra Ramallah KFUK pågikk byggingen fortsatt da jeg utførte mitt feltarbeid (intervju med Hania 19.09.09).

I følge mange av mine informanter kan det være vanskelig for palestinske kvinner å få jobb, både fordi bevegelsesfriheten er redusert for palestinerne og fordi det ikke finnes så mange ledige jobber som regnes for sømmelige for kvinner. Dette vil diskuteres nærmere i kapittel fem. Derfor ble det i 2008 for første gang arrangert en karrieredag for VTC-studenter der lokale arbeidsgivere fikk komme og snakke med studentene (Annual Report 2008:7). Studentene fikk da muligheten til å knytte kontakter og vite om jobber som var aktuelle for dem. I tillegg til dette får studentene tilbud om karriereveiledning gjennom Vocational Training Center (intern lysbildepresentasjon fra Jerusalem KFUK).

I tillegg til utdanning arrangerer Vocational Training Center kulturelle og sosiale aktiviteter for sine studenter. Det blir også holdt kurs om fysisk og psykisk helse, politikk og om økonomi. Disse kursene blir kalt for "life skills" og det finnes også et tilsvarende tilbud for ungdom. I følge Palestina KFUK bidrar disse programmene til at kvinnene som deltar utvikler den kunnskapen og ferdighetene de har lært på skolen og gjennom utdanning. Det kan også hjelpe dem til å bli mer trygge på seg selv, noe som er nyttig når de skal ut i arbeidslivet, som ofte er mannsdominert, i følge en av mine informanter. Videre forteller hun at det er vanlig at en eller to av studentene som fullfører sekretær- og kontorutdanning gjennom Palestina KFUK får tilbud om ett års praksis i Jerusalem-avdelingen (intervju med Amina 14.09.09).

3.2 Økonomisk selvstendiggjøring

Helt siden begynnelsen har Palestina KFUK arbeidet for å hjelpe kvinner til å bli mer økonomisk selvstendige ved å lære bort ferdigheter og teknikker som kan hjelpe dem til å finne arbeid slik at de kan tjene penger til å forsørge familiene sine. Gjennom dette tilbudet får kvinner mulighet til å tjene penger på egen hånd og de trenger ikke være avhengige av ektemannen eller familien (YWCA of Palestine c). Det blir understreket i årsrapporten til Palestina KFUK fra 2008 at økonomisk selvstendiggjøring er en viktig prioritet for Palestina KFUK, og at de har gode erfaringer med programmet. «Women's Economic Empowerment

continues to be one of the major strategic goals of the YWCA of Palestine» (Annual Report 2008: 11).

Kvinnene lærer å lage produkter som de kan selge på egenhånd, og i noen tilfeller blir produktene solgt gjennom KFUK. I Jerusalem og Jeriko har KFUK startet matproduksjon og catering, mens kvinner i Ramallah og flyktingleiren Jalazone kan lære tradisjonell palestinsk brodering og quilting. I Jalazone har KFUK startet olivenoljesåpeproduksjon. I tillegg tilbys kvinner ulike kurs som kan hjelpe dem ut i arbeidslivet, i alle avdelingene. Eksempler på slike kurs er matlaging, språk-, data- og frisørkurs (Annual Report 2008:11-13). I følge Ramallah KFUK utvikler både kvinner og ungdom «basic life and professional skills, thus encouraging them to use their full range of talents, knowledge and expertise for benefiting them personally, their families and their communities» (internt dokument fra Ramallah KFUK).

3.3 Kvinnens helse

Palestina KFUK ønsker å øke helsebevisstheten til kvinner i rurale områder. Derfor har de startet prosjektet *Community Health Training and Awareness building* (helsetrening og bevissthetsbygging) der kvinner får informasjon om fysisk og psykisk helse. Det blir arrangert workshops i landsbyer og flyktingleirer rundt Ramallah og Jeriko. I Ramallah deltok til sammen over 80 kvinner i 2008 og i Jeriko deltok over 50 kvinner på slike kurs. Flere forskjellige temaer angående kvinners helse blir tatt opp på kursene. Eksempler er HIV/AIDS, seksuelt overførbare sykdommer, forplantningshelse, seksuell trakassering, ernæring, røyking og rusmidler (Annual Report 2008:10).

I 2006 opprettet Palestine KFUK *Psychological Counseling Project* (psykologisk rådgivning) i Jerusalem i samarbeid med KFUK-KFUM Global. Prosjektet er finansiert ved hjelp av FOKUS (Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål), og har som mål å forbedre den psykiske velferden til både studenter og lærere ved VTC slik at de bedre kan takle stress som følge av livet i et okkupert område. Studentene blir tilbudt både individuell rådgivning og gruppesamtaler. I 2008 benyttet 32 studenter seg av tilbudet om individuell rådgivning, mens alle deltok i gruppesamtaler. Det er planer om å utvide dette tilbudet. I 2008 ble det også

arrangert stressmestringskurs for lærere fra skoler i Ramallah og for ansatte ved KFUK-senterne i flyktningleirene (Annual Report 2008:10).

3.4 Ungdoms- og barneaktiviteter

Palestina KFUK arrangerer mange ulike aktiviteter for barn og ungdom. Blant tilbudene finnes drama, dansing (både moderne dans og den tradisjonelle arabiske dansen *dabke*), karate og utflukter for å lære om palestinsk kultur, historie, og arv. Av andre sosiale aktiviteter arrangerer Palestina KFUK sommerleirer for barn i alderen 6-13 år (Annual Report 2008:15). Palestinske ungdommer får muligheten til å reise på utveksling gjennom Palestina KFUK til KFUK og KFUM-foreninger i andre land. En av informantene mine forteller at ungdommer fra Palestina KFUK blant annet har vært i Sverige. I tillegg har en av mine informanter vært i Oslo i KFUK-sammenheng.

På kvinnesentrene til KFUK i flyktningleirene Jalazone og Aqabat Jaber har KFUK startet barnehager. I tillegg finnes det et lekesenter for barn der de blant annet kan holde på med drama, teater, se film og andre aktiviteter. Dette er et viktig satsingsområde fordi kvinner da får muligheten til å arbeide i stedet for å være hjemme med barna (Annual Report 2008:14, YWCA of Palestine l).

Ungdomsprogrammet *Naseej* blir drevet i både Jerusalem, Ramallah og Jeriko KFUK. «Naseej in the Arabic Language is the “action of weaving” and was chosen to reflect the Program’s spirit which aims at reinforcing and strengthening actions and influencing individuals and groups as well as relationships within societies» (YWCA of Palestine g). Formålet med programmet er i følge nettsidene til Palestina KFUK å hjelpe ungdom til å gjøre bevisste valg når det gjelder utdanning og fremtidig yrkesvalg, å bedre dialogen mellom foreldre og barn, å øke ungdommenes bevissthet om sosiale problemer og kjønnsrelaterte temaer, og å lære ungdommene om sin kulturelle identitet og arv og hvordan de kan ta vare på den (YWCA of Palestine g, YWCA of Palestine k). «Naseej - in general - aims at contributing to the development of more prosperous and interdependent communities, where youth have the opportunity to play a valuable and active role in partnership with the adults.» (YWCA of Palestine g). For å forbedre dialogen mellom foreldre og barn arrangerer Palestina KFUK

workshops der både ungdom og foreldrene deres deltar. Det blir også organisert utflukter for ungdom for å lære om palestinsk kultur, historie og religion (YWCA of Palestine g).

Palestina KFUK arrangerer workshops for ungdom. De ønsker å bevisstgjøre ungdom og tar opp temaer som demokrati og menneskerettigheter, sosial likhet, kommunikasjonsferdigheter, ledertrening, selvtillitstrening, og å lære å uttrykke seg selv, for eksempel gjennom ord eller kunst (intern lysbildepresentasjon). Det finnes også et liknende tilbud for barn som blir kalt *Child Identity Programme*. Dette tilbudet har som mål å øke «childrens awareness to their Palestinian identity, gender, leadership, communication and express themselves freely and calmly. The program has 70 young girls who participate regularly in its various activities.» (internt dokument fra Ramallah KFUK). Dette tilbudet beskrives nærmere i kapittel fem.

4 KFUKs kjønnsideologi

Dette kapitlet vil ta for seg deler av ideologien til KFUK, både Verdensforbundet, Palestina KFUK og KFUK-KFUM Global. Kapitlet vil undersøke hvordan KFUK ser på kjønn og feminisme. Først vil begrepet kjønn defineres, deretter vil KFUKs kjønnsideologi undersøkes. *Ser KFUK på kjønn som en sosial konstruksjon? Hvordan begrunnes ønsket om endring av palestinske kvinners stilling i samfunnet? Betyr kjønn (gender) kvinner når KFUK refererer til begrepet? Er det forskjeller i hvordan Palestina KFUK, KFUK i Norge og Verdensforbundet av KFUK ser på kjønn?* Neste delkapittel vil fokusere på feminisme. Ulike definisjoner vil her drøftes og til slutt vil det undersøkes hvorfor KFUK kan regnes for å være en feministisk organisasjon.

4.1 Kjønn

På engelsk er det vanlig å skille mellom *sex* (biologisk kjønn) og *gender* (sosialt kjønn). Sex viser til de biologiske forskjellene mellom kvinner og menn, mens gender refererer til de sosiale og kulturelle betydningene disse forskjellene har fått (Gilhus og Mikaelsson 2001:146, King 1995:6 Sky 2007:8 Warne 2000:141-143). Gender blir sett på som kulturelt skapte forskjeller mellom kvinner og menn (Mikaelsson 2008:295). Gender blir til relasjonelt, det vil si at det er en gjensidig avhengighet mellom maskulinitet og femininitet. På denne måten blir kvinner forstått i forhold til menn og omvendt (Mikaelsson 2008:300). «Ofte blir mannlighet og kvinnelighet oppfattet som komplementære kontraster» (Gilhus og Mikaelsson 2001:156).

I tillegg til å skille mellom sex og gender er det er vanlig å skille mellom et essensialistisk og et konstruktivistisk syn på kjønn. Ved biologisk essensialisme går en ut fra at kvinner og menn er forskjellige, og at begge har essensielle og motsatte karakteristikk. Ofte blir mannlig overlegenhet i forhold til kvinner sett på som naturlig (King 1995:8, Sky 2007:20). Ved en konstruktivistisk tilnærming derimot, bruker en begrepet gender (sosialt kjønn) og mener at kjønn skapes og vedlikeholdes både historisk og kulturelt, i motsetning til biologisk kjønn som er medfødt (Gilhus og Mikaelsson 2001:146). «Sondringen mellom sex og gender blir i kvinne- og kjønnsforskningen utlagt som et argument mot biologisk determinisme som forklaring på hierarkiske kjønnsstrukturer i samfunnet» (Gilhus og Mikaelsson 2001:157).

Kvinneres lavere status i forhold til menn ikke er biologisk forutbestemt, men skyldes historiske, sosiokulturelle forhold i henhold til et konstruktivistisk syn på kjønn.

Kjønn slik det brukes i forskning dekker mange aspekter ved menneskers liv: kjønnsroller, sosial status, sosiale rettigheter, rettslig status og tilgang til utdanning og arbeid. Kjønsroller er de sosiale mulighetene og forventningene som finnes for kvinner og menn (Warne 2000:145). Hvilket kjønn du er bestemmer blant annet muligheter, antatte evner, sosial makt, kulturell autoritet og forventninger. Omfanget og detaljene av dette varierer fra kultur til kultur (Warne 2000:140).

Konseptet kjønn peker mot ulike prosesser og strukturer som produserer sosiale ulikheter mellom menn og kvinner. Kjønn blir dessuten ofte sett på som et system med ulike nivåer av meningsstrukturer og handlinger som påvirker og opprettholder hverandre. Kjønnssystemer dannes i de fleste religioner og angir en forskjell mellom kjønnene (Mikaelsson 2008:300-301, 309). Mikaelsson refererer til historikeren Joan Scotts artikkel «Gender: A Useful Category of Historical Analysis» (1986). I følge Scott involverer kjønn fire ulike elementer som systematisk innvirker på hverandre: kulturelle symboler, normative konsepter, institusjoner og organisasjoner, og subjektiv identitet (Scott 1986:1067-1068). Mikaelsson mener denne modellen er spesielt relevant når det gjelder studiet av kjønn i religiøse organisasjoner. Et eksempel på et kristent kjønnssystem kan være innen for en kirke. Kirker er basert på teologiske normative tolkninger av myter og symboler. Disse ideene blir implementert i organisasjonens struktur og videreføres til medlemmene som fanger opp de samme ideene i sin personlige identitetsskaping. Kjønsdikotomier skapes gjennom slike kjønnssystemer (Mikaelsson 2008:309). Det har vært tradisjon i mange kristne organisasjoner med både kvinnelige og mannlige medlemmer, at kvinner ikke har hatt lov til å være ledere. Ofte har de heller ikke hatt talerett i blandede forsamlinger. Kvinner kunne derimot lede andre kvinner og barn, for eksempel på søndagsskolen. Begrensningene på kvinners deltakelse i menighetslivet er begrunnet i normative regler som har sitt utspring i Paulus' første brev til Korinterne (1 Kor 14:34-35). Som vist i kapittel to var KFUK-KFUM i Norge en av de kristne organisasjonene der kvinner tidlig fikk være med i ledelsen.

Religion har historisk vært en viktig faktor for hvordan kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn blir produsert og virkeliggjort (Mikaelsson 2008:295). Tverrkulturelle studier har vist at kvinners posisjon i en religion ofte er en refleksjon av kvinners status i samfunnet. De religiøse systemene både reflekterer og underbygger kulturelle verdier og mønstre for sosial organisering (King 1995:15).

4.2 Kjønnsideologien til KFUK

4.2.1 Kjønnsideologien til Verdensforbundet av KFUK

Verdensforbundet av KFUK beskriver seg selv som et globalt nettverk av kvinner som arbeider for sosial og økonomisk forandring for å bedre kvinners posisjon i samfunnet (World YWCA 2010b). De viktigste prioriteringene til Verdensforbundet er blant annet kvinners helse, vold mot kvinner, menneskerettigheter og økonomisk selvstendiggjøring av kvinner (World YWCA 2010d). Det legges vekt på at kvinner selv skal være med på å forandre sin egen stilling i samfunnet. Verdensforbundet arbeider i følge Internettssidene sine for «a fully inclusive world where justice, peace, health, human dignity, freedom and care for the environment are promoted and sustained through women's leadership.» (World YWCA 2010a). Kvinnelige ledere har, som tidligere nevnt, vært et satsningsområde helt fra starten av, både i Verdensforbundet og de ulike nasjonalforeningene. Mottoet til Verdensforbundet er «Women Leading Change» (World YWCA 2010f). Dette går ut på at kvinner selv skal være med på å heve sin egen stilling i samfunnet og at de skal være med på å forandre og forbedre verden gjennom kvinnelig lederskap (YWCA 2010a). Kvinner skal ikke bare lede andre kvinner, men kan også lede menn. Verdensforbundet av KFUK ønsker at kvinner skal bidra på beslutningsnivå i samfunnet (World YWCA 2010b).

Det blir spesielt fremhevet at Verdensforbundet ser positivt på unge kvinnelige ledere (World YWCA 2010g). Siden 1938 har verdensforbundet hatt retningslinjer om at unge kvinner skal være med i organisasjonens styre. Dette er viktig både for å opprettholde organisasjonen og for å gi kvinnene muligheten til å utnytte sitt potensial. Unge kvinner blir dessuten sett på som en ressurs som kan bidra med nye måter å tenke og arbeide på (World YWCA 2010h). I følge Verdensforbundets grunnlov (§ 10c) skal lederne i alle KFUK-foreninger være kvinner og minst 25% av disse skal være 30 år eller yngre.

I tillegg til lederutvikling for kvinner og jenter, er *advocacy* for sosiale, økonomiske, kulturelle, religiøse og politiske rettigheter for kvinner og jenter ett av de strategiske målene til Verdensforbundet i perioden 2008-2012 (World YWCA 2010e). Verdensforbundet «advocates for peace, justice, health, human dignity, freedom and care of the environment» i følge sine nettsider (World YWCA 2010a). Advocacy brukes ofte på norsk, for eksempel i humanitære organisasjoner, og kan oversettes med *å kjempe for noe*. Det er vanlig å bruke begrepet om arbeid for å oppnå sosial forandring i tilfeller der noen blir behandlet urettferdig. Både Verdensforbundet av KFUK, Palestina KFUK og KFUK-KFUM Global bruker advocacy om deler av sitt arbeid.

I forordet til Verdensforbundets grunnlov står det: «The World YWCA recognises the equal value of all human beings.» (World Young Women's Christian Association Constitution 2007:9). Dette kan tolkes som at de mener kvinner og menn er likeverdige og at kvinner har krav på de samme rettighetene som menn. Dette vises også igjen i både prioriteringene og det strategiske rammeverket til Verdensforbundet, som vist over. De ulike nasjonalforeningene av KFUK må i følge grunnloven til Verdensforbundet (§10b) være enig i grunnprinsippene til Verdensforbundet.

Verdensforbundet ser positivt på at kvinner har arbeid som ikke er innenfor de tradisjonelle kvinneyrkene. Yrker innen teknologi, vitenskap og matematikk, produksjon og andre høytlønnede jobber som i de fleste samfunn er dominert av menn, nevnes som eksempler (World YWCA 2010g). Dette er vanskelig å få til mange steder i verden og i denne studiens tilfelle, i Palestina. Det blir for radikalt i forhold til hvordan samfunnet fungerer nå, med tanke på tradisjonelle kjønnsroller. Først og fremst er det viktig å få flere kvinner ut i arbeidslivet. Palestina KFUK tilbyr derfor utdanning innen kontor- og helsefag, hvor det finnes flere jobbmuligheter for kvinner.

Verdensforbundet av KFUK ser dermed på kvinners stilling i samfunnet som noe som kan endres. Kvinner er likeverdige og bør få likestilling med menn. De sosiale og økonomiske forandringene Verdensforbundet arbeider for viser at de mener kvinner har hatt og har en underordnet posisjon i samfunnet. I Verdensforbundet målsetninger ligger det implisitt en

forståelse av kjønn som en sosial konstruksjon, det vil si at kvinners rolle i samfunnet kan forbedres. Det er ikke noe i veien for at kvinner kan likestilles med menn på mange områder og at kvinner på lik linje med menn kan delta på alle nivåer i samfunnet.

4.2.2 Kjønnsideologien til Palestina KFUK

Som oftest er det snakk om kvinner når Palestina KFUK beskriver sine tilbud, men i noen tilfeller brukes begrepet kjønn. Organisasjonen har engelsk som arbeidsspråk på det administrative nivået og bruker da ordet *gender* (Annual Report, Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine, YWCA of Palestine j). Ofte bruker Palestina KFUK begrepet *gender* på en noe uklar måte, fordi det ikke blir forklart hva som menes med begrepet. Ut i fra sammenhengen har jeg tolket at Palestina KFUK med dette begrepet blant annet mener kjønnsroller, tilgang på sosiale, økonomiske og politiske rettigheter, og tilgang til arbeidslivet og utdanning for kvinner.

Palestina KFUK beskriver seg selv på sine egne nettsider som en ikke-statlig organisasjon som er knyttet til Verdensforbundet av KFUK (YWCA of Palestine b). I følge § 4 i grunnloven til Verdensforbundet må de da ha det samme formålet som Verdensforbundet, nemlig «to develop the leadership and collective power of women and girls around the world to achieve justice, peace, health, human dignity, freedom and a sustainable environment for all people». Dette stemmer godt overens med nettsidene til Palestina KFUK hvor det står at organisasjonen arbeider for å «empower Palestinian women and improve their status through enhancing the accessibility of educational and cultural activities, create and develop their economic opportunities, and raising women's awareness and advocating for their individual and national rights» (YWCA of Palestine b). Det blir også fremhevet at Palestina KFUK arbeider for likhet mellom kjønnene. Palestina KFUK arbeider for å balansere maktforholdet mellom kvinner og menn, og ønsker at palestinske kvinner skal få de samme sosiale, politiske og økonomiske rettighetene som menn (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:30, Strategic Plan 2004-2007). «We envision a free, peaceful Palestinian democratic society based on social justice, respect for human rights, pluralism, celebration of cultural diversity, gender equality and sustainable development» (YWCA of Palestine b). Advocacy blir trukket fram som en viktig del av organisasjonens arbeid: «the YWCA of Palestine exerts all efforts to advocate for women's rights, human rights and Peace

and Justice in Palestine (Annual Report 2008:18). I følge Badawi ønsker KFUK at kvinner på lik linje med menn skal delta beslutningstaking i samfunnet (2008:4).

Som nevnt tidligere har Verdensforbundet som mål at minst 25% av lederne skal være under 25 år. Slik er det ikke i Palestina KFUK i dag. Alle lederne er kvinner, men organisasjonen har problemer med å få nye medlemmer under 30 år, fordi det ikke er så mange kristne igjen i de palestinske områdene. For å bli fullt medlem av organisasjonen, som vil si at man kan velges inn i styret og være med på generalforsamlingen, må man nemlig være kristen (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:3, 26). Palestina KFUK arbeider for å få flere nye medlemmer, men det er i følge dem selv vanskelig. Mange palestinske kvinner som benytter seg av organisasjonens tilbud velger å ikke bli fulle medlemmer fordi de ikke ser noen fordeler ved dette, til tross for at de for eksempel får stemmerett. Palestina KFUK har derfor nylig gjort det mulig å bli programmedlem av organisasjonen. Denne medlemsformen gir ikke mulighet til å være med på generalforsamlingen eller å stille til valg i styret, og åpner for at også muslimer kan bli medlemmer (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:4, 25-26). Det har blitt diskutert innad i Palestina KFUK om det skal åpnes for at også ikke-kristne skal kunne bli fulle medlemmer. Frykten for at organisasjonen skal bli tatt over av ikke-kristne gjør derimot at dette ikke er aktuelt nå (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:26).

I Palestina KFUKs strategiske mål kommer det klart frem at kvinner, i tillegg til barn og ungdom, er deres viktigste satsingsområde. Målene er (YWCA of Palestine i):

1. Øke muligheten til utdanning og til kultur- og fritidstilbud (for kvinner, ungdom og barn).
2. Skape og utvikle økonomiske muligheter for kvinner.
3. Øke kvinners bevissthet og arbeide for deres individuelle og nasjonale rettigheter i samfunnet, nasjonalt og internasjonalt.
4. Utvikle kapasiteten til organisasjonen, slik at den effektivt og bærekraftig kan tilby tjenester til sine målgrupper og –samfunn (kvinner, ungdom og barn. Spesielt i landsbyer og flyktningleirer).

Palestina KFUK gir kvinner mulighet for utdanning, økonomisk selvstendigjøring og de tilbyr kultur- og fritidsaktiviteter. De arbeider også for å øke palestinske kvinners bevissthet. Det synes implisitt at den bevisstheten det er snakk om er at kvinner ikke har de samme rettighetene og mulighetene som menn, noe de ikke behøver å godta, men kan gjøre noe med ved å benytte seg av muligheten til å endre sin posisjon i samfunnet.

Menn nevnes ikke i det hele tatt på Palestina KFUKs Internettsider når det er snakk om organisasjonens ulike tilbud. Det har blitt diskutert innad i organisasjonen hvordan Palestina KFUK også kan nå ut til menn (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:42). Det erkjennes at for å forandre de holdningene som finnes i samfunnet og synet på kvinner er det viktig å ikke bare arbeide rettet mot kvinner, menn er også viktige i denne sammenhengen. Palestina KFUK har derfor inkludert gutter i en del av aktivitetene de arrangerer for barn og ungdom. Derimot kan det være vanskelig for en kvinneorganisasjon i de palestinske områdene som har tradisjonelle kjønnsroller å nå ut til voksne menn.

De tradisjonelle kjønnsrollene i de palestinske områdene går ut på at kvinnen er underordnet mannen. Kvinner og menn er ikke likestilte, men har komplementære roller. Kvinnens rolle er i hjemmet, i den private sfæren, mens mannen har en offentlig rolle og er sjefen i husholdningen. Mannen kan for eksempel bestemme om kvinner i hans familie får lov til å arbeide utenfor hjemmet eller å utdanne seg (Rubenberg 2001:9-11, 33-34). Kjøstvedt trekker også frem at mannlige familiemedlemmer har mye å si for kvinners rettigheter til å utdanne seg eller å arbeide (2006:4). Siden det kan være vanskelig for Palestina KFUK å nå ut til menn har organisasjonen valgt å satse på fellesprosjektene de har med Øst-Jerusalem KFUM, for eksempel Joint Advocacy Initiative som ble opprettet i år 2000 (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:42-43). Joint Advocacy Initiative arbeider i følge Internettsidene sine for sosial forandring på lokalt nivå gjennom å involvere palestinske organisasjoner og mennesker ved å få dem til å engasjere seg og å kreve sine rettigheter. Arbeidet til JAI involverer blant annet informasjonsarbeid og ulike kampanjer om palestinerne situasjon og kvinners rettigheter (Joint Advocacy Initiative 2005). En av mine informanter hevder at menn ikke har hatt de samme utfordringene som kvinner, fordi de har flere muligheter. Hun mener derfor KFUKs fokus på å hjelpe kvinner er bra og viktig for utviklingen av det palestinske samfunnet (Intervju med Maria 08.09.09).

4.2.3 KFUK-KFUM Global

KFUK-KFUM Global er en av de største økonomiske bidragsyterne til Palestina KFUK (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:34-35). De kan være med på å påvirke hva slags programmer og aktiviteter midlene kan brukes til. De siste årene har KFUK-KFUM Global blant annet støttet et prosjekt om ”gender training and mainstreaming” som fokuserte på at kvinner skulle bli bevisst sine sosiale, politiske og økonomiske rettigheter. I tillegg bidrar KFUK-KFUM Global med generell støtte til driften av Palestina KFUK (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:35). KFUK-KFUM Global hjelper Palestina KFUK med økonomisk støtte ved å søke penger fra Norad (Direktoratet for utviklingssamarbeid). Norad har mange ulike satsingsområder, for eksempel kvinner og likestilling, kvinnehelse og utdanning (Norad 2010). I følge Kjersti Lindøe, fungerende utenlandssjef i KFUK-KFUM Global høsten 2009, er KFUK-KFUM Global oppmerksom på disse prioriteringene og gir derfor Palestina KFUK råd om å satse på prosjekter som faller inn under disse kategoriene. Disse prioriteringene stemmer godt overens med arbeidet til Palestina KFUK som har drevet med utdanning og yrkesopplæring siden 50-årene i Jerusalem (YWCA of Palestine j). Videre sier Lindøe at «det som er viktig for våre partnere er viktig for oss». Lindøe forteller at KFUK-KFUM Global kommer med innspill til Palestina KFUK, og hun understreker: «vi skal ikke legge føringer. Når de har kommet fram til sine prioriteringer er vi gjerne med og gir råd. Sånn sett er det en gjensidig prosess. De lokale behovene står i fokus og de vet Palestina KFUK best».

Kvinner og likestilling er i følge Lindøe et viktig satsningsområde for KFUK-KFUM i Norge. Dette viser igjen i organisasjonens vedtekter (KFUK-KFUM Global 2010j), og blir utdypet i *Basisdokument for KFUK-KFUM Global* (2005) om identitet, punkt 3b: «Kvinner og menn er skapt med like rettigheter og samme ansvar for å bygge trygge fellesskap og en rettferdig verden. Vi vil derfor arbeide sammen med og til beste for dem som er fratatt de muligheter til livsutfoldelse andre nyter godt av».

KFUK-KFUMs strategiske rammeverk sier at lederutvikling er et viktig satsningsområde. Det fremheves også at utdanning for kvinner, ungdom og barn er viktig (Langtidsplan for KFUK-KFUM Global 2006-2010). I følge Internettetsiden til KFUK-KFUM Global er kvinner, barn og

ungdom hovedfokus for arbeidet deres (KFUK-KFUM Global 2010c). Lindøe mener likestilling er et vanskelig tema i de palestinske områdene og hun hevder derfor det er viktig å støtte en kvinnestyrte organisasjon som Palestina KFUK.

Palestina KFUK er en ren kvinneorganisasjon som er et høyt prioritert område i Norge, med tanke på kvinner og likestilling. Og så er det en lokal NGO og det ønsker vi å støtte i Palestina. Det er en form for demokratiutvikling gjennom å støtte en grasrotorganisasjon. (intervju med Kjersti Lindøe 16.11.09)

Hun trekker frem at kvinnelig lederskap er viktig, og ser spesielt positivt på at unge kvinner kan være ledere.

I vedtektene står det at KFUK-KFUM Global «vil bidra til at særlig barn, unge og kvinner får frihet til å utvikle seg og ta ansvar både lokalt og globalt, i kirke og samfunn» (3d). Under overskriften *Verdier* står det: « Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har like rettigheter. Vi vil bidra til å sikre deres rettigheter og til at de får mulighet til å handle fritt, utfolde seg og ta ansvar» (Basisdokument for KFUK-KFUM Global 2005:4b).

KFUK-KFUM Global ser dermed i stor grad på kvinners rolle i samfunnet som noe som kan endres. De arbeider for å forbedre kvinners posisjon i det palestinske samfunnet gjennom sitt samarbeid med Palestina KFUK. Kvinner har i følge KFUK-KFUM Global rett til likestilling og har derfor krav på de samme rettighetene som menn til utdanning og arbeid.

4.2.4 Oppsummering

Som vist er det fokus på kvinner og kjønn både i Verdensforbundet av KFUK, Palestina KFUK og KFUK-KFUM Global. KFUK er en organisasjon av kvinner for kvinner, og fokus på kvinners rolle i samfunnet og rettigheter blir dermed viktig, spesielt med tanke på de tradisjonelle kjønnsrollene som finnes i de palestinske områdene. Materialet som har blitt presentert viser at alle KFUK-foreningene jeg har studert i stor grad ser på kjønn som en konstruksjon og noe som kan forandres. Med kjønn menes her forventningene til kvinner i samfunnet, deres muligheter til utdanning og arbeid, og deres politiske, sosiale og økonomiske rettigheter. Kvinner og menn er i følge KFUK likeverdige, og kvinner har krav på de samme rettighetene som menn. Det er ikke noen grunn til at menn skal være overlegne kvinner, kvinner må derfor kjempe sammen for å forbedre sin status i samfunnet.

4.3 Feminisme

I forskningslitteraturen blir KFUK ofte kategorisert som en feministisk organisasjon. KFUK bruker derimot ikke begrepet selv og omtaler seg selv som en kvinneorganisasjon som kjemper for kvinners rettigheter som ønsker at kvinner skal være med på å lede samfunnet (Seymour-Jones 1994:317, World YWCA 2010a). Dette delkapitlet vil undersøke hvordan ordet feminisme blir brukt og hvorfor KFUK kan regnes for å være en feministisk organisasjon. Feminisme blir i denne studien brukt som et faglig begrep.

4.3.1 Hva er feminisme?

Ordet feminisme kommer fra det latinske ordet *femina*, som betyr kvinne. Feminisme er en ideologi som i *Encyclopædia Britannica* blir definert som troen på sosial, økonomisk og politisk likhet mellom kjønnene (Feminism 2010). I *The HarperCollins Dictionary of Religion* defineres feminisme som et trossystem basert på at kvinner og menn er likeverdige (Smith 1996:359). *Aschehoug og Gyldendals Store norske leksikon* definerer feminisme som «et system av ideer om hva kvinnelighet/femininitet er, om hvordan seksualitet definerer kjønnsidentitet, og om hvordan dette endres». Videre blir feminisme beskrevet som en kritisk ideologi der målet er å endre skjev maktfordeling mellom kjønnene ved hjelp av politisk handling (Aas 2009). Feminisme utfordrer det patriarkalske kjønnsparadigmet, der menn har en overordnet og dominerende rolle, mens kvinner er underordnede. De fleste feminister mener kvinner er likeverdige menn, og de kjemper for at kvinner skal få likestilling (Ruether 2002:3). Sian Hawthorne (2005:3023) hevder at det er vanskelig å definere feminisme fordi det finnes så store variasjoner, og fordi ideologien er forskjellig i de ulike kontekstene der den finnes. Noen likhetstrekk er at de fleste feminister er opptatt av å fremme kvinners rettigheter, og å arbeide for at kvinner ikke skal ha en underordnet rolle i samfunnet.

Historikeren Karen Offen hevder at feminisme både er en kritisk ideologi og en bevegelse som arbeider for sosiopolitisk forandring på grunnlag av en kritisk analyse av mannlig overlegenhet og kvinnelig underordning i samfunnet (Offen 1988:150-151). I følge Offen vil feminisme balansere den sosiale, økonomiske og politiske makten mellom menn og kvinner i et samfunn, med respekt for deres forskjeller (Offen 1988:151-152). «It seeks to destroy

masculinist hierarchy but not sexual dualism» (Offen 1988:151). Feminisme er en kamp mot kvinners underordning i familien og i samfunnet. Det er en utfordring til patriarkalsk tankegang, sosial organisering og kontrollmekanismer. Videre hevder Offen at feminisme er pro-kvinner, og at det ikke betyr at feminisme er anti-menn. I følge Offens definisjon kan også menn være feminister. Historisk sett har mange menn vært viktige i kampen for kvinners rettigheter. (Offen 1988:151-152).

Religionshistorikeren Rita Gross (2005:3032) hevder at det er problematisk å bruke feminismebegrepet utenfor Vesten, fordi det i mange deler av verden knyttes negative assosiasjoner til begrepet. Det forbindes ofte med den vestlige kvinnebevegelsen på 70-tallet og det er i følge Gross mange som tror at feminisme er synonymt med holdninger som er anti-menn, og at vestlige verdier vil innføres ved bruk av begrepet. Mange kvinner fra andre kulturer rundt om i verden, som arbeider for at kvinner skal få like rettigheter som menn, vil derfor ikke kalle seg selv for feminister. Offen tar også opp dette temaet. Hun hevder det er nyttig å bruke feminisme som et forskningsbegrep og kritiserer dem som ikke vil kalle seg feminister, men som likevel støtter opp om det som regnes for å være feministiske mål. «To allow so many to get away with saying, "I'm not a feminist, but..." seems highly problematic in the light of current political necessities» (Offen 1988:119-120). Offen ønsker en forståelse for hva feminisme er som man kan enes om. Hun påpeker at en slik forståelse ikke bare må baseres på vestlig kultur, «it should reflect the cumulative knowledge we have acquired about the historical development of the critique of and program for sociopolitical change in the status of women in a variety of cultures» (Offen 1988:120).

4.3.2 KFUK - en feministisk organisasjon?

Ingen av KFUK-foreningene som har blitt undersøkt i denne studien bruker begrepet feminisme, verken på nettsidene eller i offisielle dokumenter, selv om KFUK historisk har vært opptatt av de samme sakene som resten av kvinnebevegelsen, som for eksempel stemmerett og kvinners rettigheter (Seymour-Jones 1994:16). Feminisme er som nevnt et belastet begrep med vestlige og politiske assosiasjoner og det kan være grunnen til at KFUK unngår det.

Kvinnefrigjøringsbevegelsen på 1800-tallet inneholdt et vidt spekter av organisasjoner, KFUK var en av disse. Mange av bevegelsene som oppstod var mye mer radikale enn KFUK. I mange land var KFUK en av de første kvinnebevegelsene som oppstod (Seymour-Jones 1994:316-319, 327). Den første bølgen av feminisme som var på begynnelsen av 1900-tallet førte til stor vekst for KFUK (Christensen 2005:155). Målet til KFUK har helt fra starten vært å forbedre kvinners status gjennom demokratiske juridiske kanaler (Seymour-Jones 1994:317). Verdensforbundet av KFUK tok tidlig opp temaer som kjønnsforskjeller og likheter mellom kvinner og menn. I følge Christensen utviklet KFUK en sterk bevissthet som en kristen kvinnebevegelse. De fokuserte på kvinners rolle og forpliktelser i samfunnet (Christensen 2005:162). Fra 1930-årene kom det et sterkere fokus på at kvinner skulle ha like rettigheter som menn (Christensen 2005:167-168). Dette er mål som i følge Offen kan karakteriseres som feministiske.

En sammenslåing av verdensforbundene til KFUK og KFUM ble diskutert på 60- og 70-tallet. Det ble ikke noen sammenslåing, men det ble vedtatt at foreningene skulle ha et tettere samarbeid. KFUK var redde for at kvinner kom til å miste makt og innflytelse ved en sammenslåing, i tillegg var det et sterkt feministisk fokus i samfunnet på 70-tallet som gjorde at KFUK valgte å vektlegge at de er en kvinneforening selv om de ikke kaller seg feministisk (Christensen 2005:163, Seymour-Jones 1994:324-326, 328). Seymour-Jones understreker at KFUK hadde en feministisk profil på 70-tallet, men at organisasjonen ikke var blant de mest ekstreme feministene (1994:327).

KFUK beskriver seg selv som en kvinneorganisasjon som arbeider for kvinners sosiale, politiske og økonomiske rettigheter. Som vist tidligere er bevisstgjøring et viktig moment i Palestina KFUKs arbeid. Kvinner skal bli bevisst at de er likeverdige menn og begynne å kreve sine rettigheter. Begrepet bevisstgjøring er mye brukt innenfor feminisme og det ligger implisitt at kvinner skal bli bevisste at de er underordnet menn i samfunnet.

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet har kjønn og feminisme blitt diskutert. Det har blitt redegjort for kjønnsideologien til KFUK og det har blitt diskutert hvorfor KFUK regnes for å være en feministisk organisasjon, til tross for at de selv omtaler seg som en kvinneorganisasjon.

Kjønnsideologien til Palestina KFUK sier at kvinner og menn er likeverdige og har krav på de samme sosiale, politiske og økonomiske rettighetene. Organisasjonen arbeider for å selvstendiggjøre kvinner og å forbedre deres status i samfunnet gjennom utdanning, yrkesopplæring, økonomisk selvstendigjøring, helsetilbud, sosiale aktiviteter og kulturaktiviteter. Dette er med på å forbedre kvinners stilling i samfunnet ved at de kan delta på flere nivåer. Mange kvinner får muligheten til å tjene egne penger og klare seg selv. Holdningsskapende arbeid blant barn og ungdom er også viktig for å forandre hvordan kvinner blir sett på i samfunnet og er derfor en av prioriteringene til Palestina KFUK.

5 Praksis i Palestina KFUK

I dette kapitlet vil det undersøkes hvordan ideologien til KFUK, som ble presentert i forrige kapittel, nedfelles i praksis. Dette kapitlet vil fokusere hva som blir formidlet til deltakerne om blant annet kvinners rolle i samfunnet og kvinners rett til blant annet utdanning og arbeid.

5.1 Aktiviteter for barn

Som nevnt har Palestina KFUK tilbud rettet mot både, barn, ungdom og kvinner. Det er fokus på kjønn innenfor flere av de ulike tilbudene, også for de yngste. I flyktningleiren Jalazone utenfor Ramallah arrangerer KFUK blant annet «child identity programme». Gjennom dette programmet for jenter i alderen 9 til 12 år, ønsker KFUK gjennom ulike aktiviteter å øke barnas bevissthet angående blant annet kjønnsroller, men også deres palestinske identitet. (YWCA of Palestine 1). En av mine informanter forteller at hun mener det er viktig å begynne tidlig, man må passe på at barn og ungdommer utvikler gode holdninger, for eksempel at de ikke blir opprørske, og at de blir bevisste sin palestinske identitet. Hun mener det er viktig at jentene lærer om rettighetene de har tidlig, slik at de kan benytte seg av dem. Samtidig er det viktig at også gutter er bevisste, hevder hun. For at det skal komme en endring i samfunnet på hvordan man ser på kvinner er barn og unges holdninger viktige (Intervju med Hania 19.09.09).

5.2 Ungdomsaktiviteter

Blant tilbudene KFUK har for ungdom er det flest sosiale aktiviteter, blant annet kunstgrupper, drama, idrett, dans og ekskursjoner til andre deler av Vestbredden. KFUKs tilbud er hovedsaklig rettet mot kvinner og jenter, men gutter blir også inkludert i noen aktiviteter for ungdommer og barn. KFUK startet i 2008 en teatergruppe for jenter og gutter i alderen 13-16 år i Ramallah (Annual Report 2008:17). Ungdommene fikk selv ansvar for å skrive teaterstykket, med kjønnsroller, likestilling og rettigheter for kvinner som tema. En av informantene mine forteller at dette er et nytt, sensitivt og kontroversielt tema og at grunnen til at KFUK valgte dette temaet var at de ønsker å åpne sinnene til ungdommene (Intervju med Hania 19.09.09). Etter ungdommenes eget ønske handlet stykket om en jente med utdanning som ikke fikk lov av faren til å begynne å jobbe. Dette er i følge flere av mine informanter et vanlig problem på Vestbredden, spesielt i flyktningleirene og landsbyene, der

folk ofte er mer konservative enn i byene. Denne påstanden støttes av Rubenberg som også har registrert at palestinere som bor i flyktningleirene og i landsbyer ofte er mer konservative enn de urbane palestinerne (Rubenberg 2001:13). I følge Kjølsvædt er det et vanlig problem at jenter ikke får lov til å utdanne seg eller arbeide av familien eller svigerfamilien. Noen jenter har derfor egne krav i ekteskapskontrakten om at de skal få muligheten til dette, noe som tradisjonelt ikke har vært vanlig (2006:8). Her er det tydelig at tradisjonelle kjønnsroller setter grenser for kvinners muligheter. I de palestinske områdene er det ofte ikke sett på som nødvendig at kvinner skal utdanne seg eller arbeide. Mannen skal være økonomisk forsørger, mens kvinnen er hjemmeværende (Kjølsvædt 2006:4). Ved å sette opp et teaterstykke om kjønn og likestilling setter Palestina KFUK fokus på et tema som er viktig for å forandre kvinners rolle i samfunnet og kvinners rettigheter til utdanning og arbeid. Etter alle forestillingene ble det åpnet for diskusjon slik at både ungdommene som spilte i teaterstykket og tilskuerne kunne få dele sine meninger (intervju med Hania 19.09.09). En slik dialog er viktig for å forandre de holdningene og forventningene som finnes til kvinner i samfunnet.

Ramallah KFUK startet i 2007 karatetrening for jenter i flyktningleiren Jalazone. Til sammen deltok 25 jenter i første runde av dette programmet som, i følge Hania (intervju 19.09.09), ble en stor suksess. Dette til tross for mange protester fra lokalsamfunnet som mente karate var en upassende aktivitet for jenter. Hania trakk fram den positive effekten treningen har fått på jentene som deltok, ved at de fikk bedre selvtillit og ble tryggere på seg selv ved å lære selvforsvar. Videre hevdet hun at samfunnet etter hvert godtok karatetreningen og at den «changed the community's perception on gender roles». Hun fortalte stolt at fem jenter fra Ramallah KFUK i 2008 deltok i det palestinske karatemesterskapet.

5.3 Tilbud for kvinner

5.3.1 Fokus på kjønn

I Jerusalem har Palestina KFUK etablert en egen enhet (*Gender Unit*) som arbeider med spørsmål og problemstillinger knyttet til kjønn. Hovedmålet til denne enheten er «to contribute to promoting gender equality and enhance civil society's role in building a strong, democratic and inclusive Palestinian state» (Annual Report 2008:9). Palestina KFUK arbeider med å opprette et ressurscenter med fokus på kjønn- og kvinneproblematikk som blant annet kan arrangere kurs, gi stipender, skriver bøker og lage informasjonsfilmer. De ansatte i de tre

avdelingene i Palestina KFUK har allerede fått tilbud om kurs, og det er planer om å utvide tilbudet (Annual report 2008:9). I følge en av informantene mine arbeider de fremdeles med dette. Målet er å øke kapasiteten til Palestina KFUK på dette området (Intervju med Ferial 07.09.09).

Når Palestina KFUK tar opp kjønn som tema er det som oftest snakk om kvinner. Palestina KFUK tilbyr workshops for kvinner i landsbyer og flyktningleirer, der de ønsker å øke kvinners bevissthet omkring kjønn, menneskerettigheter, sosial likhet mellom kvinner og menn, kommunikasjonsferdigheter, ledertrening og hvordan de kan uttrykke seg bedre og få bedre selvtillit. Kvinners rettigheter er et spesielt viktig tema, fordi mange kvinner ikke vet om sine egne rettigheter eller ikke tør å bruke dem, i følge en av mine informanter (Intervju med Nayra 08.09.09). Videre forteller hun at kvinner uten utdanning ofte har liten tro på seg selv og dårlig selvtillit. Mange kjeder seg og vet ikke hva de skal gjøre fordi det er lite å finne på når oppgavene i hjemmet er unnagjort og barna er på skolen eller i barnehagen. Kvinnene som deltar på workshops får utdelt et diplom når de har fullført kurset. I følge informanten min blir kvinnene veldig glade og det betyr dette mye for dem å få et bevis på det de har gjort. Hun mener det får dem til å føle seg bedre (intervju med Amina 14.09.09).

5.3.2 Kvinnesentre

KFUK har opprettet kvinnesentre i flyktningleirene Jalazone og Aqabat Jaber. Det finnes også flere slike sentre, drevet av andre organisasjoner som for eksempel UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East)⁴. «UNRWA provides assistance, protection and advocacy for some 4.7 million registered Palestine refugees in the Middle East» (UNRWA 2010). Kjersti Berg hevder at opprettelsen av slike sentre fra 1948 og framover førte til at kvinner og jenter fikk mange muligheter de tidligere ikke hadde hatt (Berg 2008:150). På kvinnesentrene de har opprettet tilbyr KFUK blant annet sosiale aktiviteter, barnehage og workshops, som nevnt over (YWCA of Palestine l).

⁴ FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger i Midtøsten

5.3.3 Helse

KFUK tilbyr kurs om fysisk og psykisk helse for kvinner i alle avdelingene. Slike kurs er spesielt viktige i rurale områder der kvinner ofte har lite kunnskap om egen helse. Ofte er dette bedre i flyktningleirene enn i landsbyer fordi det er flere organisasjoner, som for eksempel UNRWA tilstede, som tilbyr hjelp i flyktningleirene (UNRWA 2010). I følge Rubenberg er det dårlig tilgang og lite kunnskap om kvinnehelse i rurale områder. Kvinner vet ikke selv så mye om sykdommer som kan ramme dem, og det er for liten kapasitet til å behandle alle som har behov for det. Et eksempel er i forbindelse med fødsler. Videre hevder Rubenberg at det kan være høy terskel for kvinner å gå til legen, fordi det kan medføre skam. Grunnen til dette er at flere kvinner tror det er deres egen feil at de har blitt syke, selv om de vet at de ikke har gjort noe galt. Ved å gå til legen åpner de for at andre skal få vite om deres synder, selv om de ikke er reelle, og det er skamfullt for dem (2001:165-167). KFUKs helsekurs for kvinner er derfor viktig for at kvinner skal få nødvendig informasjon om egen helse. Ved å drive denne typen informasjonsarbeid kan KFUK bidra til at flere kvinner oppsøker medisinsk hjelp når de har behov for det.

5.4 Økonomisk selvstendiggjøring og inntektsskapende prosjekter

Palestina KFUK har startet flere ulike inntektsskapende prosjekter for kvinner. I flyktningleiren Jalazone startet KFUK i 2003 produksjon av olivenoljesåpe. I tillegg arrangeres det kurs i tradisjonell palestinsk broderi. Alle produktene blir solgt gjennom KFUK (Annual Report 2008:11-13, Badawi 2008:37, YWCA of Palestine 1). I Jeriko og Jerusalem driver KFUK med matproduksjon, og i Jerusalem tilbyr organisasjonen også catering. I Jeriko arrangeres det også korte kurs i matlaging og frisøryrket. Badawi fokuserer på hvor viktig det er at kvinner får muligheten til å arbeide, i stedet for å bare være hjemme. En av hans informanter som arbeider med såpeproduksjon i Jeriko fortalte: «Women must have an identity outside of the home» (Badawi 2008:37). Videre understreker denne kvinnen at hun liker å arbeide og at hun ikke gjør det for pengene. Hun trekker fram at KFUKs mål ved prosjektet er humanitært og ikke finansielt. Organisasjonen ønsker ikke å tjene penger på prosjektet, men ønsker at det skal gå i null (Badawi 2008:38-40). KFUK ønsker gjennom slike prosjekter å vise kvinner at de også kan spille en rolle utenfor hjemmet samtidig som de kan gjøre husarbeid hjemme (Badawi 2008:38). I følge KFUK har kvinner en plass også i den offentlige sfæren.

Statistisk sett er det veldig få palestinske kvinner i arbeidslivet. En rapport fra 2004 viser i følge Badawi at omtrent 14% av alle voksne palestinske kvinner er i arbeid (Badawi 2008:18). I tillegg er det mange kvinner som arbeider i den uformelle økonomien, det vil si oppgaver i hjemmet, gårdsarbeid, og ulike typer håndarbeid der kvinnene kan selge produkter som de selv lager. Det er i dag fortsatt mange kvinner som arbeider med denne typen arbeid, men det har kommet flere nye muligheter for kvinner som vil arbeide, for eksempel som lærere (Badawi 2008:7, Kjølsvedt 2006:13).

5.5 Ledertrening

Palestina KFUK arrangerer ledertreningskurs for ungdom både i Ramallah og Jerusalem. I disse kursene undervises det blant annet i kommunikasjon, selvtillit og det fokuseres på at ungdommene skal bli tryggere på seg selv. I tillegg arrangeres det flere andre typer aktiviteter for ungdommer hvor de lærer å ta ansvar. For eksempel har KFUK opprettet en dramagruppe i Ramallah. Som tidligere nevnt satte de i 2008 de opp et teaterstykke der ungdommene selv fikk i ansvar å skrive stykket. Palestinske ungdommer får mulighet til å reise på lederkurs i utlandet og utveksling til KFUK-foreninger i andre land gjennom det globale KFUK-nettverket. En av de ansatte i Palestina KFUK har arbeidet som frivillig hos KFUK-KFUM Global i Oslo en periode i følge en av mine informanter (intervju med Zahra 08.09.09).

5.6 Selvstendigjøring av kvinner

Blant de andre tilbudene til Palestina KFUK finnes for eksempel utdanning og yrkesopplæring, som beskrevet i kapittel tre. Flere av mine informanter trakk frem at kvinner kan være mer selvstendige dersom de får muligheten til utdanning, arbeid og å tjene egne penger. Utdanningene KFUK tilbyr er rettet mot typiske kvinneyrker, som sekretær og helsearbeid. I følge en av mine informanter som arbeider med dette utdanningstilbudet, er dette yrker som det er behov for i samfunnet. I tillegg er det yrker som blir sett på som sømmelige for kvinner. Kjølsvedt hevder at yrker som krever utdanning ofte blir sett på som mer respektable for kvinner. Eksempler på slike jobber er innen helsesektoren, utdanningssektoren og lavere stillinger i de palestinske selvstyremyndighetene (Kjølsvedt 2006:6,8).

Som vist tidligere ønsker Verdensforbundet at kvinner skal få seg arbeid utenfor de tradisjonelle yrkene (World YWCA 2010g). Dette lar seg vanskelig gjøre i Palestina på grunn av det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret. Tradisjonelt har mannen rollen som økonomisk forsørger, mens kvinner skal bli forsørget, stelle hjemme og ta vare på barna. Denne tankegangen er nok fremdeles dominerende i mange familier. Både Verdensforbundet av KFUK og KFUK-KFUM Global støtter arbeidet til Palestina KFUK. Kulturforskjeller er i dette tilfellet viktig; de palestinske kvinnene har ikke de samme forutsetningene til å kreve likestilling som kvinner i Vesten, de må forholde seg til sin kontekst, der de tradisjonelle kjønnsrollene fortsatt står sterkt. De kan derfor ikke kreve likestilling på alle områder enda. Til å begynne med er det viktig at de palestinske kvinnene utdanner seg og kommer ut i arbeidslivet.

5.7 Oppsummering

Som vist tilbyr Palestina KFUK mange ulike aktiviteter og tjenester. Fokus på kvinners sosiale, politiske og økonomiske rettigheter og selvstendigjøring av kvinner er viktig, i likhet med barne- og ungdomsarbeid, som kjennetegner organisasjonens arbeid også andre steder i verden. Palestina KFUK fremhever at kvinner, ungdom og barn er deres viktigste prioriteringer.

6 Motivasjon

I dette kapittelet vil det undersøkes hva mine informanter ser på som sine viktigste motivasjoner for å arbeide i Palestina KFUK. Med motivasjon menes det her det mine informanter selv fortalte var de viktigste grunnene til at de ønsket å arbeide i KFUK. Gjennom feltarbeidet mitt fikk jeg inntrykk av at de viktigste motivene var politiske, religiøse, feministiske og økonomiske. Det finnes nok også andre motivasjoner, men disse vil ikke undersøkes i denne studien. Informantene har ikke i alle tilfeller selv brukt ordet motivasjon i intervjuene, men jeg har tolket det de har sagt og laget fire ulike kategorier for hva som gjør Palestina KFUK til en attraktiv arbeidsplass for dem. Kategoriene er: politisk motivasjon (6.1), religiøs motivasjon (6.2), feministisk motivasjon (6.3) og økonomisk motivasjon (6.4).

6.1 Politisk motivasjon

Palestina KFUK arbeider for en ikke-voldelig kamp mot den israelske okkupasjonen (Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:3). De ønsker at ungdom skal lære å selv ta ansvar og kreve sine nasjonale og personlige rettigheter. Blant annet holder Palestina KFUK advocacy-kurs i landsbyer og flyktningleirer gjennom Joint Advocacy Initiative der deltakerne kan lære om hvordan de på en fredlig måte kan arbeide mot okkupasjonen (Annual Report 2008:18-20, Joint Advocacy Initiative 2005). Okkupasjonen skaper mange problemer for palestinerne og KFUK arbeider for å gjøre forholdene bedre. I fraværet av en stat med velferdstilbud gir KFUK tilsvarende tilbud til palestinerne. Mye av arbeidet er ikke direkte en kamp mot okkupasjonen, men de prøver å gjøre det beste ut av situasjonen. Det er dårlig tilgang på skole og utdanning, helse og få jobber i de palestinske områdene. I tillegg har palestinerne på Vestbredden liten bevegelsesfrihet. De kan ikke reise fritt til verken Israel, Jerusalem eller nabolandene på grunn av israelske checkpoints. Slike checkpoints finnes også inne på Vestbredden, og mange palestinere har derfor problemer med å komme seg til og fra jobb. Et annet problem en del palestinere rammes av er at husene deres blir konfiskert av israelske myndigheter. Som oftest gjelder dette palestinere som bor i Øst-Jerusalem. Dette blir sett på som en del av Israels plan for å avgrense Vestbredden fra Jerusalem i følge blant annet FN (UNISPAL 2009).

To av mine informanter som arbeider i Jerusalem KFUK bor på Vestbredden som er adskilt fra Israel med en separasjonsmur og må gjennom checkpoints hver dag for å komme seg på arbeid. Informantene forteller meg at det vanligvis tar ca en time. Andre ganger kan det ta lenger tid fordi checkpointene er stengt, gjerne i flere timer og uten at de som står og venter får noen nærmere beskjed om når kontrollpunktet vil åpne igjen. Dette er en sak som engasjerer alle informantene mine. Det var visstnok lettere å komme seg gjennom checkpointene da jeg gjorde mitt feltarbeid (september 2009) enn det har vært de siste årene, men informantene mine har ikke særlig tro på at det vil vare. De forteller at situasjonen fort kan snu igjen. Informantene som ikke må reise gjennom checkpoints hver dag virker overraskende nok mer engasjerte enn de to informantene som bor på Vestbredden og må gjennom hver dag. De to sistnevnte forteller at de prøver å ikke irriterer seg for mye over situasjonen fordi det er en del av deres hverdag som de ikke kan gjøre noe med (intervju med Soraya og Zahra 08.09.09).

Som nevnt over er konfiskering av hus et problem for noen palestinere (KFUK-KFUM Global 2010b, UNISPAL 2009, YWCA of Palestine m). En av informantene mine i Jerusalem forteller om to familier hun kjenner som nettopp var blitt kastet ut av husene sine (2. august 2009).⁵ Videre forteller hun at til sammen har åtte familier fra bydelen Sheikh Jarrah i Øst-Jerusalem blitt kastet ut av hjemmene sine i løpet av sommeren før jeg utfører mitt feltarbeid (September 2009). KFUK-bygget ligger i dette området, rett ved siden av tre av de konfiskerte husene, der det nå har flyttet inn israelske bosettere. Det er i følge FN vanlig at bosetterorganisasjoner overtar konfiskerte hus (UNISPAL 2009).⁶ Denne saken er noe som opprører alle de ansatte i Jerusalem KFUK. Flere av informantene mine sier at jeg må skrive om dette i oppgaven min og fortelle om det til alle jeg kjenner. De forteller at de føler seg maktesløse fordi det ikke er noe særlig de kan gjøre for familiene som har mistet husene sine og som nå sover på gaten eller hos familie og venner. De ansatte i KFUK gjør det de kan, i samarbeid med de andre naboene bytter de på å komme med mat til de husløse familiene. Etter at jeg har vært hos Jerusalem KFUK i noen dager tar en av informantene mine meg med på "besøk" til en av de utkastede familiene. De sover nå under et oliventre, rett over gaten fra

⁵ Denne saken ble nevnt i flere norske medier, blant annet Aftenposten (Rønneberg 2009).

⁶ Dette rettfærdiggjøres i følge FN ved at det tidligere bodde jøder i denne bydelen: «settler organizations have made use of the Israeli legal system to lay claim to property allegedly owned by Jewish individuals or associations in the occupied territory prior to 1948» (UNISPAL 2010).

KFUK-bygget. Informanten min sier at det er viktig at jeg får treffe dem slik at jeg kan fortelle videre om palestinerne situasjon i Øst-Jerusalem.

Flere av mine informanter forteller at de er bekymret for fremtiden når vi snakker om konfiskering av palestinske hus i Øst-Jerusalem. En av informantene uttrykker bekymring for KFUK-bygningen som ligger i området der så mange palestinere har blitt kastet ut av husene sine. Hun sier det gjør noe med dem når de ser hva som skjer med naboene. Likevel tror hun det vil gå fint med KFUK, for landet huset er bygget på ble kjøpt fra American Colony, og hun ser det derfor ikke som veldig sannsynlig at israelerne vil ta det fra dem (intervju med Ferial 07.09.09).

Det er tydelig at mine informanter er stolte over sin palestinske identitet. Flere av dem trekker fram hvor viktig det er at også barn og ungdom skal være bevisste den palestinske historien og palestinske tradisjoner. Dette viser også igjen i arbeidet til KFUK. I flere av programmene for barn og ungdom er det fokus på palestinsk identitet. Barn og ungdom lærer for eksempel den tradisjonelle palestinske dansen *dabke*. Ellers arrangerer KFUK ulike turer på Vestbredden der ungdommene får besøke steder som er viktige i den palestinske historien (Annual Report 2008:16-17). En informant som er ansvarlig for ungdomstilbudene forteller at reiserestriksjonene ut fra Vestbredden har ført til at det er vanskeligere å arrangere slike turer enn tidligere. KFUK-foreningene i Ramallah og Jeriko arrangerer derfor kun turer på Vestbredden og ikke til Jerusalem som tidligere.

En informant uttrykker misnøye med at mange kristne velger å flytte fra de palestinske områdene: «they do not stay and fight». Hun mener selv det er viktig å gjøre det beste ut av den situasjonen man lever i. Selv har hun studert i USA og har en del familie der. Likevel er det ikke aktuelt for henne å flytte tilbake. Hun forteller at mange av de som flytter til utlandet ”glemmer” hvordan situasjonen er i Palestina etter noen år, og at hun ikke vil ende opp slik. Hun vil bli i Jerusalem og kjempe for palestinerne rettigheter så lenge hun kan (Intervju med Amina 08.09.09). En annen informant, som også har bodd noen år i USA forteller at hun vurderer å flytte dit igjen. Over halve familien hennes har flyttet fra de palestinske områdene, og hun ser ikke så mange grunner til hvorfor hun skal bli igjen å kjempe. Hun er ikke særlig interessert i politikk fordi det ikke fører til noe, i følge henne, man må godta

situasjonen som den er: «things that you can't change, just leave it on the side». Hun sier at okkupasjonen er eldre enn henne og at hun derfor ikke kjenner noen annen virkelighet enn den hun lever i, derfor har hun heller ikke noe særlig håp om at det skal bli bedre, forteller hun. Informanten er lei alle vanskelighetene med å reise rundt på Vestbredden på grunn av israelske kontrollposter og hun er oppgitt over at hun må søke om tillatelse for å få reise til Jerusalem, som kun ligger 20 minutter i bil fra hennes hjemsted. De israelske kontrollpostene er mindre strenge enn de har vært på flere år da jeg intervjuer henne (september 2009), men hun forteller at det sannsynligvis ikke vil vare så lenge. Å flytte til USA er derfor et sannsynlig alternativ for henne, men ikke enda, kanskje når hun nærmer seg pensjonsalder, sier hun (Intervju med Hania 19.09.09).

6.2 Religiøs motivasjon

Siden KFUK er en kristen organisasjon er det interessant å undersøke om noen av de som arbeider der har en religiøs motivasjon for arbeidet de gjør. Opprinnelig var KFUK-foreningene et samlingssted for kristne kvinner der de for eksempel drev med bibelstudier. I motsetning til det som er vanlig hos KFUK i Norge holdes det for eksempel ikke andakt på møtene og aktivitetene Palestina KFUK arrangerer. I følge mine informanter er det i dag lite fokus på religion i organisasjonen og det er veldig få kristne igjen i de palestinske områdene. Organisasjonen ville derfor fått liten oppslutning om alle tilbudene var religiøse. Dessuten er det behov for mange ulike velfredstilbud på grunn av en manglende stat (Rubenberg 2001:71). Fokuset til Palestina KFUK har derfor skiftet fra religion til arbeid tilpasset behov i samfunnet (YWCA of Palestine b). Som nevnt før hevder Christensen at dette har skjedd med KFUK-foreninger flere steder i verden på grunn av ulike behov i samfunnet. Hun kaller denne typen arbeid for sosial aktivisme og hevder organisasjonene gjennom denne typen arbeid oppfyller sine kristne mål (2005:155, 164). Arbeidet til kvinnene som arbeider i Palestina KFUK kan dermed bli sett på som ett uttrykk for deres kristne bakgrunn og tro. Deler av arbeidet kan derfor kalles diakoni, altså kristent sosialt arbeid.

To av informantene forteller at de har en religiøs motivasjon for arbeidet sitt og at det er en form for kristen nestekjærlighet ved at de kan hjelpe andre som er dårligere stilt enn dem selv. Maria, en kristen kvinne fra Betlehem sier at «it is our mission to work with a marginalised group». Videre forteller hun at religion er viktig for henne og at det er veldig viktig for

identiteten hennes. Hun trekker fram at det er av stor betydning for henne å besøke de hellige stedene i Jerusalem. Dette har ikke alle palestinere mulighet til, forteller hun, og sier videre at familien hennes dessverre tilhører denne gruppen. De bor i Betlehem og må derfor søke om tillatelse for å reise til Jerusalem.

En tredje informant beskriver seg selv som både ikke-religiøs og gresk-ortodoks. Hun sier at hun ikke tror på Gud, men at den kristne identiteten er viktig for henne. Hun mener den religionen man er født inn i er en viktig del av identiteten og at det ikke er noe man kan forandre på. Identiteten blir en viktig markør for henne og hun ønsker å skille seg ut fra muslimene. Videre forteller hun at det er lett å se forskjell på kristne og muslimske kvinner: muslimene bruker hijab, mens de kristne ikke gjør det. Mange kristne går dessuten med kors, fortsetter hun (Intervju med Nabela 08.08.09).

Den største delen av Palestina KFUKs målgruppe er muslimer. For at denne gruppen skal ønske å delta i aktivitetene til KFUK hevder en informant at det er viktig med ikke for mye fokus på religion. Hun forteller at noen muslimer er skeptiske til å benytte seg av tilbudene til en kristen organisasjon i begynnelsen, men at det går over fort, fordi de ikke har noe å tape på det. De fleste tilbudene er gratis, så det er lav terskel for å delta i mange av programmene, i følge min informant (Intervju med Maria 07.09.09).

I følge en av mine informanter som arbeider med utdanningstilbudet til KFUK, er omtrent 95 % av studentene de tar opp muslimer. De siste årene har rundt 100 kvinner årlig fullført utdanningen i Jerusalem og litt mindre enn halvparten har fullført i Ramallah. Til sammen har over 6000 studenter fullført utdanningen siden 50-tallet da tilbudet ble opprettet (Annual Report 2008:8, Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine 2009:23). KFUK sender ut et informasjonsskriv til foreldrene til alle studentene om at KFUK er en kristen organisasjon. Det er i følge informanten min en viktig del av historien til Palestina KFUK, og hun mener det er bra for foreldrene å vite om det. I informasjonsskrivet understrekes det at religion ikke vil være en del av utdanningen. «Religion is not an issue. We learn the students to respect each other» fortsetter hun (intervju med Hania 19.09.09)

De fleste som arbeider i Palestina KFUK er kristne, men det er også noen muslimer, blant annet to av mine informanter. De synes selv det er uproblematisk å arbeide for en kristen organisasjon fordi det ikke er så mye fokus på religion, dessuten er de vant til å omgås palestinere som tilhører begge religioner. Det finnes noen kristne religiøse tilbud i Jerusalem, men ingen i Ramallah og Jeriko. I Jerusalem pleier KFUK å markere de kristne høytidene (Annual Report 2008:14). Da jeg utførte mitt feltarbeid holdt noen av informantene mine i Jerusalem KFUK på med å forberede en festmiddag for å feire festen etter Ramadan. Både de kristne og de muslimske informantene mine sier at det ikke er noe problem å samarbeide selv om de tilhører ulike religioner. Det var Ramadan da jeg utførte intervjuene mine og de to muslimske informantene fastet. De var likevel på jobb og syntes ikke det var noe problem å se på at de kristne kollegaene spiste lunsj. En av de muslimske kvinnene delte ut kaker og sjokolade til alle som ville ha. Hun fortalte meg senere at dette er vanlig under Ramadan og at hun ikke har noen problemer med å faste selv om andre spiser i nærheten av henne (Intervju med Soraya 08.08.09). En av mine kristne informanter trakk frem at situasjonen noen ganger også er motsatt, fordi noen av de kristne faster før påske (intervju med Maria 07.08.09).

Arbeidsdagene til Palestina KFUK er tilpasset både de kristne og muslimske ansatte. I Israel er det vanlig med helg fredag og lørdag. I KFUK er helgen derimot fredag og søndag. I tillegg respekteres både muslimske og kristne høytider. I løpet av mitt feltarbeid feiret muslimene Eid-al-Fitr, festen etter Ramadan. De muslimske ansatte fikk da fri fra jobb.

Jeg spør flere av informantene mine om det drives noen former for misjon og om det har skjedd at noen muslimer har konvertert til kristendommen etter kontakt med KFUK. Ingen kan huske å ha hørt om noe slikt. Misjon er heller ikke et begrep de synes det er passende å bruke om organisasjonens arbeid. En kristen informant forteller meg at det ikke er aktuelt å skifte religion. Hvilken religion du tilhører kommer an på familien din, etter hennes syn. Hun sier videre at hun ikke har noen mål om å omvende muslimer til kristendommen (Intervju med Sohar 08.09.09).

6.3 Feministisk motivasjon

Flere av mine informanter opplyser at den feministiske profilen til KFUK ikke er så viktig for dem. Jeg brukte ordet feministisk da jeg intervjuet dem, og ingen reagerte på denne

ordbruken, selv om KFUK ikke omtaler seg selv som en feministisk organisasjon. Mine informanter påstår at denne profilen ikke er viktig for dem personlig, samtidig som de forteller at de synes det er viktig at kvinner har muligheten til å utdanne seg og å arbeide og at det er et stort problem at mange jenter ikke får lov av familien til å utdanne seg. Videre er det et problem at kvinner med utdanning ikke får lov til å jobbe. Slike restriksjoner kan komme fra både foreldrene, ektemannen eller svigerfamilien, som palestinske kvinner ofte flytter inn hos når de gifter seg (Kjøstvedt 2006:4). Flere av informantene forteller at de er opptatt av at kvinner skal få de samme rettighetene som menn når det gjelder arbeid og utdanning. En informant forteller at hun er fornøyd med å være ute i arbeidslivet og hun ser ingen grunn til at kvinner skal være underordnet menn (intervju med Nabela 08.09.09).

Når vi snakker om hvordan det er å arbeide i en feministisk organisasjon er mange av informantene mine opptatt av å få fram at spørsmål om kjønn blir tatt opp i flere av programmene og aktivitetene KFUK tilbyr. Her nevner de for eksempel «life skills» som er et kurstilbud for kvinner som fokuserer på vold mot kvinner og kvinners rettigheter. Informantene mine forteller at mange kvinner ikke vet om rettighetene de har før de tar kurset. De forteller at vold mot kvinner er et stort problem som er veldig tabubelagt. Flere av dem kjenner kvinner som har voldelige ektemenn. Rubenberg (2001:140-144) fremhever også vold mot kvinner som et stort problem i de palestinske områdene. Det er få som snakker om det og det kan være vanskelig å få hjelp. Vold kan være grunnlag for skilsmisse, men mange kvinner ønsker ikke det, da det vil medføre skam og fordi det er vanskelig å klare seg økonomisk uten en mann. Dessuten er det vanskelig å bevise og liten sjans for å få nok økonomisk erstatning til å klare seg. Mange kvinner velger derfor å tie om problemene sine. Sjansen til å gifte seg på nytt er dessuten liten for kvinner, i motsetning til for menn (Rubenberg 2001:140-143). KFUK ønsker å belyse dette problemet og hjelpe kvinner til å bli bevisste på hvordan de kan bedre sin egen situasjon.

Blant mine palestinske informanter finnes det ulike syn på kvinnens rolle i samfunnet. Alle er enige i at kvinner bør ha muligheten til å arbeide, men det betyr ikke nødvendigvis at kvinner og menn skal likestilles på alle områder i samfunnet. Likevel sier de fleste informantene mine at de er godt fornøyd med jobbene sine, men de forstår også at noen kvinner ønsker å være hjemme for å passe barn og stelle i huset.

6.4 Økonomisk motivasjon

En av mine muslimske informanter som arbeider i Jerusalem KFUK forteller meg at familiens personlige økonomi er den viktigste grunnen til at hun arbeider for KFUK hvor hun har arbeidet i nesten 30 år. Hun sier hun ikke er spesielt opptatt av feminisme, men mener det er viktig at kvinner får muligheten til å ta utdanning og å arbeide, selv om hun selv hadde foretrukket å være hjemmeværende. Det virker ikke som at dette er det dominerende synet blant kvinnene som arbeider i Palestina KFUK. Ingen av de andre informantene nevner sin personlige økonomi som en årsak for hvorfor de ønsker å arbeide, de fokuserer på de tre andre motivasjonene som har blitt diskutert. De fleste er enige i at kvinner skal ha de samme rettighetene som menn til å arbeide, og at pengene også kommer godt med.

6.5 Oppsummering

Som vist i denne analysen er mine informanter er enige i mange hovedpunkter om hva som er de viktigste motivasjonene til å arbeide i Palestina KFUK, men det finnes noen forskjeller i hvor mye de ulike motivasjonene betyr for dem. Noen er mest opptatt av å selvstendigjøre kvinner, andre mer opptatt av å hjelpe lokalsamfunnet mer generelt, mens noen har en religiøs motivasjon for arbeidet. Den israelske okkupasjonen er tydelig noe som engasjerer alle mine informanter, men det er ikke alle som mener det nytter å kjempe mot den. De prøver i stedet å gjøre det beste ut av situasjonen gjennom arbeidet sitt i Palestina KFUK.

7 Avslutning

KFUK er av en verdens eldste og største kvinnebevegelser med medlemsforeninger i 125 land. Organisasjonen oppstod i England på 1850-tallet, i en periode da mange andre kvinnebevegelser også ble grunnlagt. Både i Norge og i de palestinske områdene ble det startet KFUK-foreninger på slutten av 1800-tallet. I begynnelsen bestod foreningene av kristne kvinner, og fokus på møtene var ofte bønn og bibelstudier. Selv om KFUK er grunnlagt med basis i den kristne tro er det i dag lite fokus på religion i noen av nasjonalforeningene. Dette gjelder spesielt foreninger som holder til i områder der kristne er en minoritet, blant annet Palestina KFUK, der majoriteten av de ansatte er kristne, mens muslimer er deres største målgruppe. Fokuset på religion er derfor lite, i følge mine informanter. I Norge er det derimot fortsatt fokus på religion i mange av aktivitetene, for eksempel er det vanlig med andakt på speidermøter.

Verdensforbundet danner grunnlaget for alle medlemsforeningene og formidler kunnskap og erfaringer mellom medlemsforeningene. I tillegg bidrar Verdensforbundet med støtte til de nasjonalforeningene som ber om det. Palestina KFUK har for eksempel fått assistanse fra Verdensforbundet i forbindelse med flyktningproblematikken som har oppstått på grunn av den arabisk-israelske konflikten.

De tre organisasjonene jeg har studert, Verdensforbundet av KFUK, KFUK-KFUM Global og Palestina KFUK, har forskjellige utgangspunkt for sin arbeidsfordeling mellom kvinner og menn. KFUK i Norge ble på slutten av 1800-tallet slått sammen med KFUM. Dette førte til at de kvinnelige medlemmene mistet makt i sin egen organisasjon, fordi de i henhold til kristne normative regler ikke fikk lov til å lede menn. Kvinnene i Norges KFUK måtte derfor kjempe for å bli likestilte med menn i organisasjonen. Verdensforbundet av KFUK og Palestina KFUK har unngått denne problematikken ved å velge å være selvstendige kvinneorganisasjoner. Sammenslåing med KFUM har vært diskutert på både globalt og nasjonalt plan, men organisasjonene har i stedet valgt å satse på samarbeidsprosjekter med KFUM. Likestilling mellom kjønnene har ikke kommet like langt i alle områdene i verden der KFUK arbeider; dette fører til at foreningene får ulike fokus og prioriteringer.

De spesielle behovene i det palestinske samfunnet har ført til at arbeidsområdene til Palestina KFUK skiller seg fra KFUK-arbeid i for eksempel Norge, der KFUK ofte forbindes med speiding, idrett, kor og kristne ungdomsgrupper. Palestina KFUK fokuserer derimot mer på humanitært og sosialt arbeid. Blant tilbudene finnes utdanning, yrkesopplæring, inntektsskapende prosjekter, kurs om helse, sosiale aktiviteter for kvinner, barnehager og aktiviteter for barn og ungdom.

Den norske organisasjonen KFUK-KFUM Global er en av de største økonomiske bidragsyterne til Palestina KFUK og har samarbeidet med organisasjonen siden 1986. Som vist i avhandlingen, bidrar KFUK-KFUM Global med rådgivning om prosjekter til Palestina KFUK, samtidig som det blir lagt vekt på at organisasjonen ikke skal legge føringer for arbeidet lokalt. KFUK-KFUM Global begrunner ønsket om å hjelpe Palestina KFUK både humanitært, for å forbedre levekårene for palestinere, og religiøst, som en form for kristen nestekjærlighet. Organisasjonen beskriver seg selv som en kristen humanitær organisasjon som driver med diakonalt arbeid og de palestinske områdene er et viktig arbeidsområde for dem.

Palestina KFUK mener at kvinner bør ha en rolle i den offentlige sfæren, og at kvinner skal få muligheten til å bruke alle sine evner og ikke bare være kone og mor. Palestina KFUKs utviklingsstrategi er at de ved å hjelpe kvinner også hjelper resten av samfunnet. Organisasjonen oppfordrer til at palestinerne skal få sin egen stat og ønsker at kvinner skal være med på å bygge opp det palestinske samfunnet. Palestina KFUK arbeider for å forbedre kvinners posisjon i samfunnet, samtidig som de oppfordrer til en rettferdig og fredelig løsning på den arabisk-israelske konflikten som skaper problemer for mange palestinere. Flere av arbeidsoppgavene til Palestina KFUK har oppstått på grunn av den arabisk-israelske konflikten som har medført mange palestinske flyktninger.

Fokuset for denne oppgaven har vært å vise hvordan KFUK arbeider for å selvstendiggjøre kvinner og for å forbedre deres posisjon i samfunnet. I oppgaven har jeg undersøkt hvorfor dette er viktig for KFUK og jeg har undersøkt dette med grunnlag i kjønnsideologien til KFUK. I følge materialet mitt er kjønnsideologien til de tre KFUK-foreningene at kvinner og menn er likeverdige samfunnsborgere og at kvinner bør være likestilte med menn. Kvinner

bør ikke ha sosiale begrensninger i forhold til menn og bør kunne delta på alle nivåer i samfunnet. Derfor er ledertrening for kvinner et viktig satsningsområde for alle de tre KFUK-organisasjonene jeg har undersøkt. Organisasjonene understreker at kvinner selv skal være med å forandre sine egne samfunn og delta på beslutningsnivå.

Som nevnt tidligere i oppgaven, er KFUK en organisasjon som det tidligere har blitt forsket lite på i forhold til mange andre organisasjoner for kvinner. Det meste av litteraturen jeg har funnet er historisk og tar ikke for seg dagens situasjon i organisasjonen. Det vil være interessant å studere KFUK-foreninger i andre land der kristne er en minoritet, for å sammenlikne arbeidet til Palestina KFUK med KFUKs arbeid andre steder i verden. For eksempel ville det være spennende med en sammenlikning av KFUKs arbeid i de palestinske områdene og på Sri Lanka. Dette er begge fattige områder sterkt preget av konflikter, der kvinner har en underordnet stilling i samfunnet. Jeg mener det vil være av interesse å studere hvordan KFUK-foreningene arbeider for å forbedre kvinners posisjon i samfunnet i disse områdene. Det er spesielt interessant at en kristen organisasjon som KFUK, har en målgruppe som ikke er kristne, slik eksempelet fra Palestina KFUK viser. Slike studier er av betydning fordi de kan si noe om hvilken rolle en kristen organisasjon kan ha i utviklingen av kvinners levekår og rolle i samfunnet, uavhengig av hvilken religion kvinnene bekjenner seg til. Mine studier viser at KFUK i dag ikke driver kristen misjonering, slik som den norske organisasjonen gjorde fra begynnelsen av 1900-tallet. Som vist tidligere har Norges KFUK-KFUM avsluttet sin misjonsvirksomhet.

KFUK utfører humanitært og sosialt arbeid flere steder i verden i dag. Det er fokus på å selvstendiggjøre kvinner og å forbedre deres posisjon i samfunnet ved å gi dem de samme sosiale, politiske og økonomiske rettighetene og mulighetene som menn har. Ved å legge til rette for dette, viser KFUKs arbeid at kvinner kan.

English summary

The focus of this master project has been YWCA's (Young Women's Christian Organization) work to empower Palestinian women and improving their status in society. The YWCA aims to empower Palestinian women through different programmes such as vocational training, economic empowerment, income generating projects, focus on women's health, and social and cultural activities. The YWCA of Palestine's target group is women, youth and children in the Palestinian territories. The YWCA of Palestine cooperates with the World YWCA and Y Global (KFUK-KFUM Global). The World YWCA is the umbrella organization of the global network of the YWCA movement, with member associations in 125 countries worldwide. It is one of the largest and oldest organizations for women in the world. Y Global is the international department of the YWCA-YMCA movement in Norway, and is one of YWCA of Palestine's largest economic donors.

I conducted a field work at the YWCA branches in Jerusalem and Ramallah in September 2009. I interviewed ten women who work in YWCA of Palestine. I asked them about their most important motivations to work at the YWCA. I discovered that the most important motivations are political (because of the Arab Israeli conflict), feminist, religious and economic.

I have also investigated the YWCA's gender ideology. How does the YWCA understand the concept gender? The YWCA work to enhance Palestinian women's status in the society. They inform Palestinian women about gender equality and expectations to women in the society. At the same time they work to improve women's opportunities for education and work, and their political, social and economic rights.

Litteratur og kilder

Litteratur:

Feminism. 1996. I *The HarperCollins Dictionary of Religion*, redigert av Jonathan Z. Smith. San Francisco: Harper.

Anderson, Pamela Sue. 1999. Identity. I *Encyclopedia of women and world religion*, redigert av Serinity Young. 449-451. New York: Macmillan Reference.

Areklett, Ingmar. 2008. *Ungdomsmisjonen: en biografi*. Torvastad: Karten Forlag, KFUK-KFUM Global.

Badawi, Waleed Khalel. 2008. *Palestinian Women in the Informal Economy of the West Bank: Successes and Challenges*. East Jerusalem: YWCA of Palestine.

Berg, Kjersti G. 2008. Gendering Refugees: The United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) and the Politics of Relief. I *Interpreting Welfare and Relief in the Middle East*, redigert av Nefissa Naguib og Inger Marie Okkenhaug. 149-173. Leiden: Brill.

Brandth, Berit. 1996. Gruppeintervju: perspektiv, relasjoner og kontekst. I *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, redigert av Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg. 145-165. Oslo: Universitetsforlaget.

Brodal, Anne Margrethe. 1987. *Med KFUK gjennom 100 år*. Oslo: Triangelforlaget.

Christensen, Hilda Rømer. 2005. Religion as a Source of Activism and Internationalism: Aspirations for Social Justice, Peace and Equality in the YWCA 1894-1940. I *Gender, Poverty and Church Involvement: A report from a research conference in Uppsala, May 6-8, 2002*, redigert av Katharina Hallencreutz. 155-173. Uppsala: Swedish Institute for Missionary Research.

Cleveland, William L. 2004. *A History of the Modern Middle East*. Boulder, Colo.: Westview Press.

Gilhus, Ingvild Sælid og Lisbeth Mikaelsson. 2001. *Nytt blikk på religion*. Oslo: Pax.

- Greil, Arthur L. og Lynn Davidman. 2007. Religion and Identity. I *The Sage handbook of the sociology of religion*, redigert av James A. Beckford og N. J. Demerath. 549-565. Los Angeles: Sage.
- Grønmo, Sigmund. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gross, Rita. 2005. Feminist theology: an overview. I *Encyclopedia of Religion*, redigert av L. Jones. 3031-3034. Detroit: Macmillan/Thomson Gale.
- Hawthorne, Sian. 2005. Feminism: feminism, gender studies, and religion. I *Encyclopedia of Religion*, redigert av L. Jones. 3023-3027. Detroit: Macmillan/Thomson Gale.
- Hellesund, Tone og Inger Marie Okkenhaug. 2003. Innledning. I *Erobring og overskridelse: de nye kvinnene inntar verden 1870-1940*, redigert av Tone Hellesund og Inger Marie Okkenhaug. 1-13. Oslo: Unipub.
- King, Ursula. 1995. Introduction: Gender and the Study of Religion. I *Religion and gender*, redigert av Ursula King. 1-38. Oxford: Blackwell.
- Kjøstvedt, Hilde Granås. 2006. *Palestinian women: is there a unitary conception of rights?* WP 2006:19, *Working paper*. Bergen: CMI.
- Kraft, Siv-Ellen og Richard Johan Natvig. 2006. *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Mikaelsson, Lisbeth. 2002. "Kvinne, ta ansvar og ledelse i dine egne hender" Historien om Henny Dons. *Norsk tidsskrift for misjon*, 56 (2):107-137.
- Mikaelsson, Lisbeth. 2008. Gendering the History of Religions. I *New Approaches to the Study of Religion*, redigert av Peter Antes, Armin W. Geertz og Randi R. Warne. 295-315. Berlin: Walter de Gruyter.
- Natvig, Richard J. 2006. Religionsvitenskapelig feltarbeid. I *Metode i religionsvitenskap*, redigert av Siv-Ellen Kraft og Richard J. Natvig. 203-221. Oslo: Pax.
- Norseth, Kristin. 2007. "La os bryte over tvert med vor stumhet!": kvinners vei til myndighet i de kristelige organisasjonene 1842-1912, Det teologiske menighetsfakultet, Oslo.

- Offen, Karen. 1988. Defining feminism: A Comparative Historical Approach. *Signs*, 14 (1):119-157.
- Pacini, Andrea. 2004. Socio-Political and Community Dynamics of Arab Christians in Jordan, Israel and the Autonomous Palestinian Territories. I *Christian Communities in the Arab Middle East*, redigert av Andrea Pacini. 259-285. Oxford: Claredon Press.
- Rubenberg, Cheryl A. 2001. *Palestinian women: patriarchy and resistance in the West Bank*. Boulder, Colo.: Lynne Rienner.
- Ruether, Rosemary Radford. 2002. The emergence of Christian feminist theology. I *The Cambridge companion to feminist theology*, redigert av S. F Parsons. 3-22. Cambridge: University Press.
- Sayigh, Rosemary. 1985. Encounters with Palestinian Women under Occupation. I *Women and Family in the Middle East*, redigert av Elizabeth Warnock Fernea. Austin, Texas: University of Texas Press.
- Scott, Joan. 1986. Gender: A useful Category of Historical Analysis. *The American Historical Review*, 91 (5):1053-1075.
- Seymour-Jones, Carole. 1994. *Journey of faith: the history of the World YWCA 1945-1994*. London: Allison & Busby.
- Taffjord, Bjørn Ola. 2006. Refleksjonar kring refleksivitet. I *Metode i religionsvitenskap*, redigert av Siv-Ellen Kraft og Richard J. Natvig. 243-259. Oslo: Pax.
- Voksø, Per og Erik Kullerud. 1980. *I trekantens tegn: Norges kristelige ungdomsforbund gjennom hundre år*. Oslo: Triangelforlaget.
- Warne, Randi R. 2000. Gender. I *Guide to the Study of Religion*, redigert av Willi Braun og Russell T. McCutcheon. 140-154. London: Cassell.

Primærkilder:

Action Alert: Break the silence against the expropriation of the Holy City. 2010. Genève: World YWCA.

Annual Report 2008. East Jerusalem: YWCA of Palestine.

Basisdokument for KFUK-KFUM Global. 2005. Oslo: KFUK-KFUM Global.

Langtidsplan for KFUK-KFUM Global 2006-2010. Oslo: KFUK-KFUM Global.

Middle East Resolution. 2007. Nairobi: World YWCA.

Mid-Term Review of Project Proudly YWCA Palestine. 2009. Oslo/Jerusalem: Y Global.

Nytt policynotat om Okkuperte Palestinske områder og Israel. 2009. Oslo: KFUK-KFUM Global.

Strategic Plan 2004-2007. Jerusalem: YWCA of Palestine.

Strategic Plan 2010-2015. East Jerusalem: YWCA of Palestine.

World Young Women's Christian Association Constitution. 2007. Genève: World YWCA

Elektroniske kilder:

Feminism. 2010. *Encyclopædia Britannica* [Internet]. Tilgjengelig fra: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism>. (Nedlastet 21.04.10).

Joint Advocacy Initiative. 2005. *About us*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.jai-pal.org/content.php?section=22> (Nedlastet 26.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010a. *Et kristent rop om rettferdighet om solidaritet*. [Internet] Tilgjengelig fra: <http://www.kfuk-kfum-global.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=859> (Nedlastet 20.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010b. *FNs kvinnekonferanse: Kvinner som fredsskapere i lokalsamfunn*. [Internet] Tilgjengelig fra: <http://www.kfuk-kfum-global.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=870> (Nedlastet 19.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010c. *Hvem er vi*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Hvem_er_vi/ (Nedlastet 18.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010d. *Hva gjør vi*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Hva_gjor_vi/ (Nedlastet 20.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010e. *Hvordan jobber vi*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Hvordan_jobber_vi/ (Nedlastet 20.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010f. *Kairos: et sannhetens øyeblikk*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.kfuk-kfum-global.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=868> (Nedlastet 20.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010g. *KFUK-KFUM Global*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Faktaark/> (Nedlastet 21.01.10).

KFUK-KFUM Global. 2010h. *Palestina engasjement*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Palestina_engasjement/ (Nedlastet 20.04.10).

KFUK-KFUM Global. 2010i. *Palestina KFUK*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Partnere/Palestina_KFUK/ (Nedlastet 22.03.10).

KFUK-KFUM Global. 2010j. *Vedtekter*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.kfuk-kfum-global.no/Norsk/Organisasjon/Vedtekter/> (Nedlastet 27.03.10).

Norad. 2010. *Satsingsområder*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.norad.no/Satsingsområder> (Nedlastet 22.03.10).

Rønneberg, Kristoffer. 2009. Setter fredsprosessen i fare. *Aftenposten*, 03.08.09 [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3199151.ece> (Nedlastet 22.03.09).

UNISPAL (United Nations Information System on the Question of Palestine). 2009. *Sheikh Jarrah*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/62542A1C86A18E5A852576150064C414> (Nedlastet 17.04.10).

UNRWA (the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East). 2010. *Overview*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=85> (Nedlastet 23.04.10).

YWCA of Palestine a. *About*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/About.htm> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine b. *About the YWCA of Palestine*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=5> (Nedlastet 03.03.10).

YWCA of Palestine c. *Economic Empowerment*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=7> (Nedlastet 03.03.10).

YWCA of Palestine d. *Education and Health Programs*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=6> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine e. *JAI*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=31> (Nedlastet 03.03.10).

YWCA of Palestine f. *Membership*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/Membership.htm> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine g. *Naseej*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=44> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine h. *Our History*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=16> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine i. *Our Strategic Objectives*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=17> (Nedlastet 03.03.10).

YWCA of Palestine j. *Vocational Training Centers*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=18> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine k. *Youth Empowerment*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=25> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine l. *YWCA – Jalazone Refuge Camp Center*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/Locations/Jalazon.htm> (Nedlastet 21.01.10).

YWCA of Palestine m. *YWCA of Palestine and World YWCA call for action to end forced eviction of Palestinians in East Jerusalem*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ywca-palestine.org/etemplate.php?id=71> (Nedlastet 17.04.10).

World YWCA. 2010a. *About the World YWCA*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/en/About-us/About-the-World-YWCA> (Nedlastet 01.03.10).

World YWCA. 2010b. *Leadership Development*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/en/Leadership> (Nedlastet 19.04.10).

World YWCA. 2010c. *Our History*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/en/About-us/Our-History> (Nedlastet 01.03.10).

World YWCA. 2010d. *Our Priorities*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/en/Our-Priorities> (Nedlastet 03.03.10).

World YWCA. 2010e. *Strategic Framework 2008-2012*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/en/About-us/Strategic-Framework-2008-2012> (Nedlastet 01.03.10).

World YWCA. 2010f. *World YWCA* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/> (Nedlastet 01.03.10).

World YWCA. 2010g. *Young Women Leaders*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/Leadership/Young-Women-Leaders> (Nedlastet 19.04.10).

World YWCA. 2010h. *Young Women's Leadership Policy*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.worldywca.org/Leadership/Young-Women-Leaders/Young-Women-Policy> (Nedlastet 19.04.10).

Aas, Kristin Natvig. 2009. Feminisme. *Aschehoug og Gyldendals Store norske leksikon* [Internet] Tilgjengelig fra: <http://www.snl.no/feminisme>. (Nedlastet 22.01.10).

FNs sikkerhetsråds resolusjoner:

U.N. Security Council, 1373rd meeting. "Resolution 242 (1967) The situation in the Middle East" (S/RES/242). 13 November 1967.

U.N. Security Council, 1737th meeting. "Resolution 338 (1973) Cease-Fire in the Middle East" (S/RES/338). 14 August 1973.

U.N. Security Council, 4213th meeting. "Resolution 1325 (2000) Women and Peace and Security" (S/RES/1325). 31 October 2000.